

Kestävää seksuaalisuudentutkimusta etsimässä – reflektiivinen paikantuminen, rajat ja hoiva seksologisen tiedontuotannon etiikassa

Maria Vihlman, YTL, *Specialist in Clinical Sexology (NACS)*, väitöskirjatutkija (sukupuolentutkimus), Turun yliopisto & Helsingin yliopisto

Sanna Spišák, FT, *akatemiutkija*, Helsinki Inequality Initiative – INEQ Helsingin yliopisto

Tiivistelmä

Artikkelimme tarkastelee empiirisen seksuaalitutkimuksen tiedontuotannon etiikkaa. Ydinkysymyksemme on, miten seksuaalisuutta tulisi tutkia siten, että tutkimus olisi kestävää kaikille siihen osallistuville – ensisijaisesti toki tutkittaville, mutta myös tutkijoille itselleen. Lähestymme laajaa teemaamme kolmesta rajatusta ja seksuaalisuudentutkimukselle olennaisesta näkökulmasta. Suuntaamme katseemme ensinnäkin reflektiiviseen paikantumiseen, toiseksi rajoihin ja kolmanneksi hoivaan. Näiden teemojen alla käsittelemme muun muassa tutkijan suhdetta tutkimusaiheeseensa, etäisyyttä ja läheisyyttä tutkimusosallistujiin sekä tutkijan ja tutkimusyhteisön välistä vastuuta ja huolenpitoa. Artikkelimme on muodoltaan tieteellinen käytännönsovellusartikkeli. Pyrimme rakentamaan siltaa teoreettisten keskusteluiden ja arjen tutkimuskäytänteiden välille, sillä tutkimuksen arki on konteksti, jossa eettiset, teoreettiset ja metodologiset kysymykset kietoutuvat toisiinsa. Tavoitteemme on tarjota käytännöllistä peilauspintaa seksuaalisuutta tutkiville ja edistää laajempaa keskustelua eettisesti kestävästä tiedontuotannosta seksologian saralla.

Avainsanat: Hoivan etiikka, Rajat, Reflektio, Seksologia, Seksuaalisuudentutkimus, Tiedontuotanto, Tutkimusetiikka

¹ Kotimaisten kielten keskuksen (Kotus) kielineuvojan kanssa keskusteltuaamme päädyimme käyttämään artikkelissamme rinnakkain sanoja "seksuaalisuudentutkimus" ja "seksuaalitutkimus" toistoa välttääksemme. Molemmilla sanoilla viittaamme

Johdanto

Seksuaalisuudentutkimuksen ytimeen asettuu paradoksi: seksuaalitutkimus yhtä aikaa on ja ei ole samanlaista kuin minkä tahansa muun monimutkaisen inhimillisen aihepiirin tutkimus.¹ Seksuaalisuus on ihmiselämän olennainen osa-alue siinä missä vaikkapa yhteisöllisyyskin. Se voi niin ikään tuoda elämään niin myönteistä kuin kielteistäkin, aivan kuten on yhteisöllisyydenkin laita. Seksuaalisuutta tulee voida tutkia tieteellisesti siinä missä mitä tahansa muutakin inhimillisen elämän osa-aluetta. Samaan aikaan seksuaalisuus on aihepiirinä omanlaisensa. Se kietoutuu ihmislajin suvunjatkumiseen, varsin omalakisiiin mieltymyksiin ja haluihin, kehollisuuteen autonomisen hermoston tuottamine reaktioineen, nautinnon ja häpeän kaltaisiin väkeviin tunteisiin sekä ennen kaikkea seksuaalisuuden kulttuuriseen asemaan "totuutena ihmisestä" (Foucault, 1990; Haataja, 2022). Seksuaalisuuden tutkimus ei näin ajateltuna ole aivan kuten minkä tahansa inhimillisen aihepiirin tutkimista. (ks. myös Bahner & Lindroth, 2023.)

Tässä artikkelissa pureudumme ihmistieteelliseen, empiiriseen seksuaalisuudentutkimukseen ja sen tiedontuotannon etiikkaan. Artikkelin kirjoittajat ovat tutkineet seksuaalisuutta ja siihen kytkeytyviä ilmiöitä yhteensä yli vuosikymmenen ajan. Toinen meistä on lisäksi työskennellyt vastaavan ajanjakson seksologisen asiakastyön kentällä ja toiminut seksologian alan kouluttajana ja työnohjaajana. Olemme niin tutkimuksellisessa, kliinisessä kuin opetustyössämmekin sitoutuneet seksuaalioikeuksiin ja niiden edistämiseen, mikä on osaltaan herkästänyt meitä tiedontuotannon etiikkaa koskeville pohdintoille.

Emme ole löytäneet yksiselitteisiä, kaikissa tilanteissa toimivia ratkaisuja seksuaalitutkimuksen tarjoamiin eettisiin ja metodologisiin haasteisiin. Vuosien kuluessa olemme kuitenkin yhä vankemmin sitoutuneet artikkelimme

tutkimukseen, jonka keskiössä on tavalla tai toisella seksuaalisuus. Seksologia-sanalla viittaamme vakiintuneeseen, seksuaalisuutta tarkastelevan tieteenalan nimeen.

ydinkysymykseen eli siihen, *miten seksuaalisuutta tulisi tutkia siten, että tutkimus olisi kestävää kaikille siihen osallistuville* – ensisijaisesti toki tutkittaville, mutta myös tutkijoille. Rakennamme artikkelimme tämän kysymyksen ympärille tiedostaen, että kysymyksemme on laaja, monisyinen, kahteen kokemukseen ja yhteen artikkeliin mahtumaton.

Olemme muotoilleet eettiset ja tiedontuotannolliset pohdintamme niin kutsutuksi tieteelliseksi käytännönsovellusartikkeliksi (ks. esim. Boquet ym., 2024), jossa keskitymme ”ihmiseen kohdistuvan” (Tutkimuseettinen neuvottelukunta [TENK], 2019) seksuaalisuudentutkimuksen tekemiseen käytännössä. Noudattemme Guilleminin ja Gillamin (2004) tunnetuksi tekemää tutkimuseettistä jaottelua yhtäältä proseduraaliseen (”procedural ethics”) ja toisaalta käytännön etiikkaan (”ethics in practice”) siten, että painopisteemme on vahvasti jälkimmäisessä ensin mainittua unohtamatta. Siinä missä proseduraalinen etiikka viittaa esimerkiksi virallisiin eettisen ennakoarvioinnin prosesseihin, käytännön etiikka koostuu arkisista ja varsin pieniltäkin vaikuttavista valinnoista. Tätä korostaakseen Guilleminin ja Gillamin puhuvat Komesaroffia (1995) mukaillen *mikroetiikasta* (”microethics”) (Komesaroff, 1995, sit. Guilleminin & Gillam, 2004, s. 265).

Käytännönsovellusartikkelin muodon ja mikroetiikkaan painottumisen mukaisesti tavoitteenamme on herättää keskustelua ja tehdä tilaa seksuaalisuudentutkimuksen arjen kokemusten ja toimintamallien eettiselle reflektoinnille. Pyrkimyksenämme on myös sillata kuilua teoreettis-tutkimuksellisten ja käytännöllis-arkisten keskusteluiden välillä, minkä uskomme hyödyttävän seksologiaa niin kliinisestä kuin tutkimuksellisestakin näkökulmasta. Artikkelimme keskeisiä piirteitä ovat dialogisuus, sovellettavuus ja tutkimuksen arjessa esiin tulleiden eettisten pohdintojen kuvaaminen. Toivomme, että artikkelimme tarjoaa kollegiaalista peilauspintaa työssä kohdattujen pulmatilanteiden punnintaan ja ratkaisujen etsimiseen. Ratkaisuihin päätyminen ei kokemuksemme mukaan merkitse läheskään aina eettistä varmuutta ratkaisun oikeellisuudesta suhteessa muihin potentiaalsiin ratkaisuihin, vaan epävarmuuden sietämistä ja oppimisvalmiutta tehtyjen ratkaisujen äärellä.

Feminististä internettutkijaa Annette Markhamia (2006) seuraten ajattelemme, että tutkimuseettiset, epistemologiset, metodologiset ja metodiset kysymykset kietoutuvat lähtökohtaisesti toisiinsa tiedontuotannon prosessissa. Tutkimusetiikka vastaa kysymykseen siitä, millaisten tieteenteon arvojen ja standardien mukaisesti haluamme tutkimuksemme tehdä. Hyvän tieteellisen käytännön periaatteet (TENK 2023) sekä tutkimuseettiset ohjeet suuntaavat tutkimusta kunnioittamaan tutkittavien ihmisarvoa sekä itsemääräämisoikeutta ja minimoimaan tutkimukseen osallistuville henkilöille tai yhteisöille osallistumisesta mahdollisesti koituvia riskejä, vahinkoja tai haittoja (TENK 2019, s. 7). Tiedontuotantoon liittyvät käytännölliset valinnat, kuten näkökulma- ja menetelmäratkaisut puolestaan vastaavat kysymykseen siitä, miten parhaamme mukaan toteutamme tavoittelemiamme eettisiä standardeja. Näin ajatellen näkökulmalliset sekä metodologiset ratkaisut ja arkiset mikrovalinnat toimintavaihtoehtojen välillä ovat operationalisoitua, käytännöksi muuttunutta tutkimusetiikkaa. (Markham 2006.)

Näkemyksemme mukaan juureva tutkimusetiikka ja tutkimusmenetelmien soveltaminen on lähtökohtaisesti pyrkimyksellistä: sitoutunutta päämääräänsä ja samalla tietoista rajoistaan ja vajavaisuuksistaan. Tutkimuseettisten ja metodologisten ratkaisujen toimivuus punnitaan lopullisesti vasta tutkimusta toteutettaessa (ks. esim. Spišák ym., 2023, s. 113–114; myös TENK 2019, s. 7) tai kokemuksemme mukaan vielä tyypillisemmin jälkikäteen, kun huomataan, mitä olisi itse asiassa kannattanut tehdä aivan toisin. Vaikka monet seksuaalisuudentutkimuksen eettiset haasteet ovat samankaltaisia kuin muussakin ihmisiä koskevassa tutkimuksessa, näemme seksuaalisuudessa myös tekijöitä, jotka saattavat tuoda lisätasoa arjen mikroetiisiin pohdintoihin.

Seksuaalitutkimukselle erityistä etiikkaa

Seksuaalisuudentutkimukseen kytkeytyviä eettisiä pohdintoja haastavat kokemuksemme mukaan ainakin seuraavat kolme toisiinsa kietoutuvaa tekijää:

- 1) tutkimusaiheen, eli seksuaalisuuden lähtökohtainen kaikenlaisuus sekä
- 2) seksuaalisuuden erityinen yhteiskunnallis-kulttuurinen asema ja siihen

kytkeytyvä säätely sekä 3) tapa, jolla seksuaalisuus tuppaa kietoutumaan paitsi tutkittavien, myös tutkijan itsensä minuuteen

Seksuaalisuuden *kaikenlaisuudella* viittaamme paitsi seksuaalisuuden ontologisen statuksen häilyvyyteen (mistä lopulta puhumme, kun puhumme seksuaalisuudesta ja seksistä - missä kulkee esimerkiksi seksuaalisen ja sosiaalisen rajapinta, ks. Paasonen ym., 2023), etenkin siihen, miten seksuaalisuus ja seksi sisältävät tarkastelunäkökulmasta riippuen väistämättä niin myönteisiä, neutraaleja kuin kielteisiäkin puolia (Vance, 1984). Jos tutkimme vaikkapa kokemuksia pornon käytöstä, tulemme varmasti löytämään sekä pornon koettuja hyötyjä että haittoja, kunhan kysymme molemmista (ks. esim. Attwood & Smith, 2024; Attwood, Smith & Barker, 2018; McNair, 2014; Spišák, 2022). Jos kysymme vain hyödyistä, kuulemme niitä ja jos taas vain haitoista, kuulemme niitä.

Erityisellä *yhteiskunnallis-kulttuurisella asemalla* tarkoitamme seksuaalisuuden asemaa valtaan kietoutuvana, yleisestä yksityiseen ulottuvan hallinnan alueena. Valta ei toimi yksinomaan rajoitusten tai kieltojen kautta, vaan tietoa, normeja ja minuuksia tuottaen. Filosofi Michel Foucault (1990) kyseenalaistaa käsityksen siitä, että moderni yhteiskunta olisi pyrkinyt tukahduttamaan seksuaalisuuden. Etenkin 1700-luvulta alkaen seksistä ja seksuaalisuudesta on päinvastoin tuotettu yhä enemmän tietoa esimerkiksi lääketieteeseen, psykologian – ja artikkelillemme olennaisesti myös seksologian kentällä. Seksuaalisuutta koskevat tietämisen ja puhumisen tavat, seksuaalitutkimus mukaan lukien, asettavat seksuaalisuutta ihmisyyden ytimeen. Ne piirtävät rajalinjoja normaalin, hyvän ja toivottavan sekä toisaalta perverssin, häpeällisen ja kielletyn seksuaalisuuden välille määrittäen erilaisten seksi- suhde- ja perhemuotojen yhteiskunnallista paikkaa ja sitä, miten ihmiset voivat elää todeksi seksuaalisuuttaan ja intiimisuhteitaan. (Foucault, 1990; Rubin 2006; Yesilova, 2009.)

Minuuteen kietoutumisella viittaamme tapaan, jolla paitsi tutkittavat, myös tutkijat ovat kulttuurinsa ja paikkansa tuotteita seksuaalisuutta koskevina kokemuksineen, arvoineen, arvostuksineen ja näkemyksineen. Jos

seksuaalisuutta sosiaalisessa mediassa tarkastelevan tutkijan oma käsitys seksuaalisuuden ja somen yhteydestä on hyvin kielteinen, tulee hän todennäköisesti paitsi kysyneeksi haitoista, myös kuulleeksi erityisesti haittoja. Jos taas tutkijan oma näkemys seksuaalisuuden ja sosiaalisen median leikkauspisteestä on hyvin myönteinen, tulee hän todennäköisesti kysyneeksi ja myös kuulleeksi myönteisistä seksuaalisuutta sosiaalisessa mediassa koskevista kokemuksista. (vrt. Attwood, Smith & Barker, 2021; Fernández-Ruiz ym., 2023.) Henkilökohtaisten asenteiden vaikutus on inhimillistä ja ymmärrettävää, muttei ongelmatonta tutkimusetiikan, tutkimuksen luotettavuuden ja tutkimustulosten sovellettavuuden kannalta.

Emme peräänkuuluta tilannetta, jossa seksuaalisuudesta tulisi jokaisessa tutkimuksessa pyrkiä sanomaan kaikki mahdollinen tai haaveile siitä, että seksuaalisuudentutkija saavuttaisi irrallisen objektiivisuuden suhteessa tutkimuskohteeseensa. Tutkijan objektiivisuuden ja arvoneutraaliuden harha on ansiokkaasti kyseenalaistettu jo vuosikymmeniä sitten (esim. Haraway, 1998; Harding, 1992). Tiedontuotanto juurtuu aina aikaan, paikkaan, tutkijaan, valittuun tietoteoreettiseen näkökulmaan ja siihen episteemiseen yhteisöön, josta käsin tutkimusta tehdään (Liljeström 2004, s. 11). Näiden ehtojen vallitessa olemme kiinnostuneita siitä, miten seksuaalisuuden kaikenlaisuutta, kulttuurista erityisasemaa ja tutkijan omaa suhdetta seksuaalisuuteen voi huomioida tiedontuotannon arjessa eettisellä ja inhimillisesti kestäväällä tavalla aina aiheen valinnasta tulosten julkistamiseen.

Olemme työssämme havainneet, että yllä hahmoteltu seksuaalisuuden erityislaatu korostuu etenkin tietyissä tutkimusetiikkaan ja tiedontuotantoon liittyvissä teemoissa. Seuraavissa alaluvuissa tarkastelemme näistä kolmea: ensimmäisessä reflektiivistä paikantumista, toisessa rajoja ja kolmannessa hoivaa seksuaalisuudentutkimuksen kentällä. Teemojen valikoitumisen taustalla ovat sekä omat empiirisen tutkimustyön kokemuksemme että keskinäinen ja tutkimuskirjallisuuden kanssa käymämme dialogi. Artikkelin päättyä lyhyeen yhteenvetoon.

Kuten todettua, pyrimme artikkelissamme sovellettavuuteen ja käytännönläheisyyteen, sillä ajattelempa, että tutkimuseettiset ja menetelmälliset valinnat punnitaan ennen kaikkea arkisissa ratkaisuissa, kuten haastattelukysymysten muotoilussa, ruohonjuuritason kohtaamisissa tutkittavien kanssa tai konkreettisissa näkökulmavalinnoissa tutkimustuloksista raportoitessa. Tämän vuoksi myös artikkelimme rakenne poikkeaa hieman totutusta. Jokaisen teemaluvun lopussa on pohdintaosio, jonka tarkoituksena on virittää seksuaalisuudentutkimuksesta kiinnostuneen lukijan ajattelua suhteessa omaan tiedontuotantonsa ja siinä tapahtuvien valintojen etiikkaan. Pohdintaosioiden kysymyksiä ei ole tarkoitettu seurattaviksi ohjeistuksiksi, vaan esimerkeiksi, joiden tuella lukija voi lähteä hahmottelemaan omalle tutkimusetiikalleen olennaisia kysymyksiä.

Reflektiivinen paikantuminen

Kuten yllä kuvasimme, sijoitumme feministisen tieteenkritiikin pitkään perinteeseen ajatellessamme, että objektiivinen ja neutraali tutkijanpositio on ihmistieteellisessä tutkimuksessa saavuttamaton. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että meidän tulisi luopua kunnianhimosta ja tarkkuudesta seksuaalisuutta koskevan tiedontuotannon suhteen. TENK (2019, s. 7) toteaa ohjeistuksessaan, että "[t]utkimuksella tarkoitetaan järjestelmällisen tutkimisen ja ajattelun, tarkkailun ja kokeilun kautta saadun tiedon tuottamista. Vaikka eri tieteenaloilla lähestytäänkin tutkimuskysymyksiä eri tavoin, kaikille on yhteistä halu lisätä ymmärtämystämme itsestämme ja maailmasta, jossa elämme." Oman perspektiivinsä tiedostaminen tässä prosessissa ei merkitse relativismia, vaan tietoista reflektiota ja etäisyyden ottamista siihen, mikä itselle on niin tuttua ja havaittavaa, että se miltei katoaa näkyvistä. Paikastaan tietoinen tieto ei väitä olevansa lopullista tai täydellistä, vaan osittaista. Se toimii kutsuna tiedontuotannolliselle yhteistyölle: uusille kysymyksille, täydennyksille ja erilaisille näkökulmille, joiden kautta ilmiöitä voidaan tarkastella kaikessa kompleksisuudessaan. (Finlay, 2002; Franzke 2020, s. 67.)

Uskomme, että seksuaalisuutta koskevan ymmärryksen lisäämiseen tärkeinä tutkijoina meillä on erityinen velvollisuus pyrkiä tietoisuuteen

tietämisemme ehdoista ja näihin vaikuttavista tekijöistä. Kutsumme lähestymistapaamme reflektiiviseksi paikantumiseksi korostaaksemme kriittisen ajattelun merkitystä paitsi suhteessa tutkijaan itseensä, myös suhteessa ympäröivään maailmaan ja niihin todellisuuksiin, joissa tutkimus tapahtuu (esim. Högbäck & Aaltonen, 2015). Reitti kohti tutkijan ja tutkimuskohteen välisen suhteen tiedostamista ovat moninaisia, emmekä ajattele, että jokin reitti olisi yksiselitteisesti parempi kuin toinen. Olemme kuitenkin taipuvaisia ajattelemaan, että reflektiivinen paikantuminen on monisyistä, kontekstuaalista ja aina vajavaista enemmän kuin selkeää ja yksiselitteistä, suoraan vaikkapa tutkijan identiteettipositioon pohjaavaa (Finlay, 2002; Rose, 1997).

Seksuaalisuuteen liittyvät paikat ja ymmärrykset eivät ole ainoita tutkimuksellisiin valintoihimme seksuaalisuudentutkijoina vaikuttavia tekijöitä. Keskitymme tässä kuitenkin niihin, sillä ne ovat tutkimusaiheellemme erityisiä ja niistä on keskusteltu risteävin äänenpainoin myös seksuaalitutkimuksen kentällä (De Craene, 2017). Osa tutkijoista on sitä mieltä, että seksuaalisuudentutkijoiden tulisi nykyistä useammin tuoda esiin henkilökohtainen seksuaalisuutensa osana tiedontuotantoa (esim. Thomas & Williams, 2016). Vaikka tutkijan oman seksuaalisuuden ja tiedontuotannon kytkös on kaikkea muuta kuin yksiselitteinen, käytännössä keskustelua käydään usein seksuaali-identiteetin ja/tai mieltymysten paljastamisesta. Tämä ei sinänsä poikke ihmistieteissä lisääntyneistä – ja myös kritisoiduista (esim. Savolainen ym., 2023) – vaateista sisällyttää tutkimukseen tutkijan identiteettiä kuvaava julkilausuma, "positionality statement". Olemme itsekin seksuaalisuudentutkijoina kohdanneet uteliaisuutta henkilökohtaista seksuaalisuuttamme kohtaan.

Seksuaalisuudentutkijan seksuaalisuuteen vaikuttaa siis kiinnittyvän pohdiskelua ja toisinaan kenties jonkinlaista kertomisen painettakin (vrt. De Craene, 2017, s. 460). Mutta mitä lopulta tutkijan seksuaali-identiteetistä ja/tai mieltymyksistä voidaan päätellä suhteessa tiedontuotantoon? Historiallisesti keskustelua on käyty etenkin tutkijan ulko- tai sisäryhmäläisyydestä, ja kritiikkiä on esitetty varsinkin tilanteissa, joissa seksuaalista normia edustavat tutkijat

tekevät tutkimusta marginalisoitujen seksuaalisuuksien parissa. Tällaisissa keskusteluissa sisäryhmäläisyyttä on voitu pitää ulkoryhmäläisyyttä eettisesti kestävämpänä tutkijanpositiona. (esim. Hayfield & Huxley, 2015, s. 93–95.)

Sittemmin kahtiajakoa sisä- ja ulkoryhmäläisyyteen on myös haastettu. Seksuaalisuus tai mieltymykset eivät kerro koko totuutta kenestäkään, ja kahden samaa seksuaalisuutta edustavan henkilön välillä ei välttämättä ole muuta yhteistä kuin seksuaalisuus. Toisaalta tutkijan ja tutkittavan valtaero säilyy silloinkin, kun kyseessä on saman ryhmän edustaja. Tutkimusarjen käytännöissä seksuaalisesta sisäryhmäläisyydestä voi olla yhtäältä hyötyä (esim. luottamuksen rakentaminen, ”kentän” syvällinen ymmärtäminen) ja toisaalta haittaa (esim. tutkijan hankaluus katsoa kohdettaan aloittelijan mielellä, itsestäänselvyyksiä ihmetellen tai tilanne, jossa tutkittava tulee jakaneeksi tutun oloiselle haastateltavalle ”liikaa”). (Hayfield & Huxley, 2015; ks. myös Breen 2007; Levy, 2013.) Tiedontuotannolliset seuraukset eivät välttämättä liity niinkään henkilön identiteettiin tai sen yksittäiseen osaluokkaan, vaan siihen, mitä kaikkea seksuaaliset ja ei-seksuaaliset paikat ja paikantumiset tarkoittavat kussakin vuorovaikutuksellisessa tutkimuskontekstissa: suhteessa tutkittaviin, tutkimusyhteisöön ja laajempaan ympäröivään todellisuuteen (De Craene, 2017).

Oman seksuaalisuuden kertomiseen liittyy luonnollisesti myös kysymys ulostulon seurauksista tutkijalle itselleen. Seksuaalisuudentutkimusta on pidetty lähtökohtaisesti epäilyksiä herättävänä tutkimusalana, jonka stigma on helposti tarttunut myös seksuaalisuutta tutkiviin (Irvine, 2014). Erilaiset seksuaali-identiteetit ja mieltymykset ovat eri tavoin yhteiskunnallisesti hyväksytyjä ja ymmärrettyjä (Rubin, 2006) ja niiden julki tuomisella voi olla hyvinkin erilaisia seurauksia tutkijan asemaan. On eri asia paikantua julkisesti esimerkiksi heteroksi, sateenkaarevaksi, aseksuaaliksi tai henkilöksi, jolla on vaikkapa lapsikohteisia mieltymyksiä, joita ei lain puitteissa tule toteuttaa. (Webber & Brunger, 2018.) Jatkamme tiedon jakamiseen ja suojaamiseen liittyvää pohdintaa seuraavassa, rajoja koskevassa luvussa (ks. myös Pohdinta 3).

Vaikka oman seksuaalisuuden tai mieltymysten julkituominen voi toimia harkittuna ja toimivana ratkaisuna joissakin tilanteissa, voi se ilman syvällistä reflektiota osaltaan kuljettaa tiedontuotannollista keskustelua painottamaan vahvemmin sitä, kuka tekee kuin sitä, mitä ja miten tehdään. Samalla on olennaista, että myös tutkijan seksuaalisuus kuuluu erityisiin henkilötietoryhmiin, eli arkaluonteiseksi luokiteltavan ja tätä kautta, tutkijan niin halutessa, erityistä salassapitoa nauttivan suojan alle (ks. luku Rajat). Emme itse ole omissa töissämme päätyneet julkiseen identiteettiperustaiseen paikantumiseen, vaikka olemme toki tarkasti pohtineet, miten oma seksuaalinen positiomme tutkimukseemme vaikuttaa. Olemme valinnallamme halunneet suojata paitsi omaamme, myös potentiaalisten kumppaneiden ja läheistemme yksityisyyttä. Toisinaan meistä on tuntunut, että identiteettiperustaisesta paikantumisesta pidättäytyminen on jopa vahvistanut pyrkimyksiämme läpinäkyvyyteen ja reflektiivisyyteen tutkimusprosessin muilla osa-alueilla (vrt. King, 2024) – jonkun muun kohdalla tämäkin asia voi tulla aivan toisin.

Seksuaalisuudentutkimuksessa on lisäksi yksi erityinen reflektiivistä paikantumista kutsuva ulottuvuus, joka toteutuu silloin, kun tutkija on itse seksologisen asiakastyön ammattilainen. Toinen meistä on kokenut, että hänen seksuaalisuudentutkimuksellista positiotaan määrittää ennen kaikkea kokemus seksuaaliterapeuttisesta työstä. Tämäkään positio ei ole etiikan ja tiedontuotannon kannalta yksiselitteinen, hyvä tai huono asia. (vrt. Bahner & Lindroth, 2023; Finlay, 2002.) Asiakastyön arki on toki tuonut myönteistä varmuutta vaikkapa erilaisten seksuaalisuuteen liittyvien aihepiirien käsittelyyn ja kriisiytyvienkin tilanteiden kannatteluun. Yhtä lailla on kuitenkin perusteltua kysyä, lipuuko ammattilaisen tekemiin tutkimushaastatteluihin etiikan kannalta hankalia elementtejä. Onko esimerkiksi haastateltavien vaikeampi hahmottaa, että kyseessä on salassapidon alle sijoittuvan terapiakeskustelun sijaan tutkimushaastattelu, jonka otteita voi päätyä tutkimusjulkaisuihin?

Kun omasta seksuaalisesta positiosta kertominen asettuu harkinnan alle, voi tilaa avautua myös muunlaisille, vaihtoehtoisille ratkaisuille seksuaalisuutta koskevan ajattelun työstössä. Olemme itse löytäneet juurevaa maastoa

reflektiivisen paikantumisen toteuttamiseen tutkimuksellisen seksologian naapurista, kliinisen seksologian piirissä toteutettavasta SAR-työskentelystä sovelluksineen. SAR-lyhenne tulee sanoista Sexual Attitude Reassessment, eli seksuaalisuutta koskevien asenteiden uudelleenarviointi. SAR-työskentely on Suomessa jo pitkään kuulunut luovuttamattomana osana seksologista kohtaamistyötä opiskelevien opintoihin (nyk. seksologia I-II, aiemmin seksuaalineuvoja, seksuaalikasvattaja, seksuaaliterapeutti, kliininen seksologi).

SAR-työskentelyssä seksologian opiskelijat tutkivat seksuaalisuutta koskevia ajatuksiaan, tunteitaan, arvojaan ja asenteitaan – sitä kaikkea, mitä heissä tapahtuu seksuaalisuuden äärellä. Työstö valmentaa seksologian alalle tulevaa kohtaamaan seksuaalisuuteen liittyviä kysymyksiä ja haasteita ilman, että henkilökohtaiset asenteet ja arvostukset pääsevät vaikuttamaan kielteisellä tavalla kohtaamistyön laatuun. SAR-työskentelyä ei ole sidottu opiskelijan omaan seksuaali-identiteettiin tai mieltymyksiin, vaan kohtaamisen haasteita ja mahdollisuuksia pohdintaan laajalti niin seksuaalisen samankaltaisuuden kuin erilaisuudenkin äärellä. (Britton & Dunlap 2017; Sitron & Dyson, 2009; vaikuttavuuden kritiikistä ks. Kristina & Lindroth 2022.)

SAR-työskentely vie niin klinikkookin kuin tutkijaakin usein maastoihin, joissa kulkeminen ei välttämättä ole mukavaa. Työskentely kyseenalaistaa neutraaliuden ja objektiivisuuden ihanteita ja usein myös haastaa tutkijan omia arvoja. Näin tapahtuu etenkin silloin, kun löytää itsestään jotakin, mitä ei seksuaalisuudentutkijana ”kuuluisi” ajatella tai tuntea. Arjen SAR-työskentelyssä ei kuitenkaan pyritä vapautumaan seksuaalisuutta koskevasta, elämän varrella muokkautuneista käsityksistä – tämä ei ole realistista. Tavoitteena on tiedostaa ja hyväksyä kaikenlaisten käsitysten olemassaolo ja tämän jälkeen pohtia tarvittavat toimenpiteet niiden kielteisten vaikutusten minimoimiseksi. Tämä mahdollistaa eettisesti kestävämpien toimintalinjojen hahmottamisen sen suhteen, minkä kanssa työskennellään ja miten. Esimerkkisovellus yleisen tason SAR-reflektiotekniikasta löytyy alta (Pohdinta 1).

Tutkimuksen kentälle sovellettuna SAR-työskentelyn vähimmäisvaatimuksena voitaisiin pitää rehellistä reflektiivistä paikantumista sen suhteen, millaisia ajatuksia, tunteita ja mielipiteitä tutkittava aihe itsessä ja yhteiskunnassa laajemmin herättää, millaisia tuloksia uskoo ja toivoo löytävänsä – ja myös millaisia tuloksia ei haluaisi löytää (ks. Pohdinta 2). Metodologisia valintoja, kysymyksenasetteluja sekä sitä, mihin tutkimustuloksista raportoidessa katse kohdistuu ja jää kohdistumatta, on hyvä peilata itsereflektiosta tehtyjen havaintojen valossa. Parhaimmillaan tämä tapahtuu luotettavan keskustelukumppanin, kuten kollegan, kanssa.

Olemme kumpikin tehneet tutkimuksellista SAR-työskentelyä sekä itsenäisesti että toisten tuella, toinen meistä tutkimuksen ohella myös klinikkookin ja seksologian alan kouluttajana. Yhteistyötä tehdessämme olemme niin ikään jakaneet havaintojamme ja mahdollisia arvioihin ja asenteisiin kytkeytyviä eettisiä huolia toisillemme. SAR-työskentely on ollut olennaisessa roolissa myös Suomen Akatemian rahoittamassa tutkimushankkeessa, jota toinen meistä luotsaa. Olemme esimerkiksi pohtineet, miten omat ihanteellista suostumusta koskevat ymmärryksemme vaikuttavat siihen, miten ja mitä aineistoista luemme ja millä tavoin voisimme metodologisesti vastata tähän haasteeseen tutkimuksen eettistä kestävyyttä vahvistaaksemme.

SAR-työskentely on luonteeltaan avointa ja muuttuvaa, sillä seksuaalisuutta koskevat arvot ja asenteet muovautuvat elämän aikana esimerkiksi erilaisten elämäkokemusten vaikutuksesta. SAR-työstöstä ammentaessa on pysyttävä avoinna myös sille, että joskus omien asenteiden, ajatusten tai henkilökohtaisten kokemusten voimallisuus voi nostaa esiin kysymyksen siitä, onko tutkimusaihe tutkijalle tässä kohtaa eettisesti kestävä. Näistä ja muista rajanvetoon liittyvistä kysymyksistä keskustelemme enemmän seuraavassa luvussa.

Pohdinta 1: Yleisen tason SAR-harjoitus

- Millaista on hyvä ja toivottava seksuaalisuus? Entä seksi? Mitä näihin kuuluu? Keiden välillä nämä toteutuvat? Missä ja miten? Voit

pohtia kysymystä sekä yhteiskunnallisella tasolla että omakohtaisesti.

- Mikä ei kuulu hyvään ja toivottavaan seksuaalisuuteen tai seksiin? Voit pohtia kysymystä sekä yhteiskunnallisella tasolla että omakohtaisesti.
- Jos listaisit pornon hyötyjä ja haittoja vaakakuppeihin, millaisista tekijöistä vaakakupit täytyisivät? Kummasta kupista tulisi painavampi, vai ovatko kupit tasoissa?
- Paljon siteeratusta tutkimuksessa (Meston & Buss, 2007) on listattu 237 erilaista syytä seksin harrastamiselle. Ovatko sinusta kaikki syyt seksin harrastamiseen samanarvoisia, vai ovatko jotkin syyt hyväksyttävämpiä kuin toiset? Mitkä ovat hyviä syitä olla harrastamatta seksiä?
- Millaiset eroottiset mieltymykset sinusta ovat kiehtovia tai kutsuvia? Millaisia eroottisia mieltymyksiä sinun on henkilökohtaisesti vaikeampi ymmärtää? Voit halutessasi googlata esim. "list of paraphilias".

Kokoavasti:

- Millaisia havaintoja teit kysymyksiä pohtiessasi?
- Mitä sinun on tärkeää huomioida seksuaalisuutta tutkiessasi tekemiesi havaintojen perusteella?

Pohdinta 2: Omaan tutkimusaiheeseen liittyvä SAR-harjoitus

- Kirjoita tutkimusaiheestasi palava mielipidekirjoitus. Mistä tulet tietoiseksi?
- Kirjoita yhtä palava kirjoitus vastakkaisesta tai jollakin tavoin ensimmäistä tekstiäsi haastavasta näkökulmasta. Mistä tulit nyt tietoiseksi?
- Millaisia vaikutuksia havainnoillasi voi olla siihen, mitä tulet kysyneeksi, miten luet aineistoasi, mihin huomioitasi kiinnität, mistä haluat kertoa muillekin?

- Mitä sinun on tärkeä ottaa huomioon havaintojesi pohjalta, jotta seksologinen tiedontuotantosi on mahdollisimman kestävällä pohjalla?

(Pohdinta 2 Vehviläinen, 2014, s. 183 mukaillen)

Rajat

Paikantumisen ohella toinen keskeinen seksuaalisuudentutkimuksen etiikassa esiin nouseva teema liittyy rajoihin. GDPR:n ja tietosuojalainsäädännön kehityksen sekä eettisten ennakoarvointiprosessien vakiintumisen myötä pohdinnan alle on asettunut kysymys siitä, millaiset tutkimusaiheet ja -asetelmat mahtuvat tutkimusorganisaation näkökulmasta eettisesti kestäväns seksuaalisuudentutkimuksen rajoihin. Kentällä keskustelua on käyty myös tutkijan ja tutkittavan välisistä (seksuaalisista) rajoista (esim. De Craeve & De Craene, 2019; Miles, 2020, Thomas & Williams, 2016). Lisäksi nostamme esiin seksuaalisuudentutkijan ja seksuaalisuutta tutkivan yhteisön vastuun omista rajoistaan ja rajoihin liittyvästä huolenpidosta (De Craeve & De Craene, 2019; Herbenick ym., 2019). Tätä keskustelua jatkamme myös seuraavassa, hoivan etiikkaa seksuaalisuudentutkimuksessa käsittelevässä luvussa.

Käytännössä iso osa tutkimuseettisistä ja metodologisista valinnoista asettuu tutkijan itsensä harteille ja tätä myötä henkilökohtaisen harkinnan piiriin. Lainsäädännöllä ja tutkimusorganisaatioilla on kuitenkin oma roolinsa tutkimusetiikan varmistamisessa. Organisaatiotason lähestymistapa tutkimusetiikkaan on usein melko tekninen ja tätä kautta ymmärrettävästi, joskaan ei ongelmattomasti, riskejä ja tutkimuksesta aiheutuvia potentiaalisia haittoja ja näistä kannettavia vastuita korostava (ks. esim. Spišák ym., 2023).

Ihmisen seksuaalisuutta tai seksuaalista käyttäytymistä koskevat tiedot kuuluvat tietosuoja-asetuksessa erityisiin henkilötietoryhmiin (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta [EU] 2016/679), joiden "käsittely voi aiheuttaa huomattavia riskejä henkilön perusoikeuksille ja -vapauksille" (Tietosuojavaltutetun toimisto, n.d.). Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien

tietojen käsittely on lähtökohtaisesti kiellettyä ja tietoja saa käsitellä vain silloin, kun poikkeus mahdollistuu EU:n tietosuoja-asetuksen tai kansallisen lainsäädännön puitteissa. Poikkeus sallitaan tilanteissa, joissa tietojen käsittely on tarpeen yleisen edun mukaisessa arkistoinnissa, tieteellisessä tai historiallisessa tutkimuksessa ja kun rekisteröity on antanut tietojen käsittelyyn selkeän ja yksiselitteisen suostumuksensa. Näissä tilanteissa on varmistettava, että henkilötietojen suojaa kunnioitetaan ja että rekisteröidyn perusoikeudet ja edut turvataan riittävin suojatoimin. Seksuaalisuudentutkimuksen kannalta edellä mainittu merkitsee käytännössä usein sitä, että tutkimusaihe katsotaan riskialttiiksi ja eettistä ennakkoarviointiprosessia vaativaksi.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakkoarviointi Suomessa* -sitoumus astui voimaan vuonna 2019 ja sen ovat allekirjoittaneet kaikki suomalaiset yliopistot, ammattikorkeakoulut sekä iso osa muita tutkimuslaitoksia (TENK, 2019). Eettisessä ennakkoarvioinnissa kartoitetaan ”mahdolliset tutkittaville henkilöille, heidän läheisilleen ja mahdollisesti myös tutkijalle itselleen koituvat riskit, haitat ja niiden todennäköisyys suhteessa niiden välttämiseksi tehtyihin suunnitelmiin” (TENK 2019, s. 14) käytännössä tietosuojavaatimuksia painottaen. Tutkimuseettiset toimikunnat pyrkivät muun muassa varmistamaan, että tutkija on perillä sensitiivisen datan käyttöehdoista, aineistonhallintaan liittyvistä vaatimuksista, tietosuojailmoituksista ja aineiston jatkokäytön periaatteista hyvissä ajoin ennen projektin alkua. Ohjeistuksen painoarvosta kertoo se, että eettistä ennakkoarviointiprosessia koskevat laiminlyönnit voivat täyttää hyvän tieteellisen käytännön loukkauksen tunnusmerkit.

Kuten seksuaalisuudentutkija Tuula Juvonen on todennut jo vuonna 2014 (s. 140), tietosuojaan kohdistuvia vaatimuksia on vaikeaa katsoa kriittisesti ilman, että kriitikko leimautuu itse epäilyttäväksi. Tämä seikka on vain korostunut Vastaamon tietomurron jälkeisessä ajassa. Haluamme painottaa, että otamme lähtökohtaisesti tutkittavien, heidän tietojensa ja hyvinvointinsa turvaamisen äärimmäisen vakavasti, mikä toivottavasti näkyy artikkelissämme. Tästä huolimatta pidämme ensiarvoisen tärkeänä sen huolellista pohtimista, mitä itse asiassa tapahtuu tiedontuotannolle ja mikroeettisille pohdinnoille, kun

seksuaalisuus näyttäytyy lähtökohtaisesti riskialttiina ja erityisiä suojatoimenpiteitä vaativana tutkimusalueena.

Lakilähtöisen säätelyn hankaluutena arjen tutkimuskäytäntöjen näkökulmasta on se, että samaa arviointikehikkoa sovelletaan hyvin erilaisiin tutkimusasetelmiin, vaikka käytännössä tutkimuseettisten kysymysten ratkaisuun ei ole olemassa yhden koon vastauksia (TENK 2019, s. 7). Koska huomio on niin vahvasti suunnattu siihen, mitä tutkitaan ja mitä riskejä tutkimukseen sisältyy voi se, miten tutkitaan, jäädä prosessissa jalkoihin. Säätelyn yksiselitteisiä vaikutuksia tutkimukselle on hankala kartoittaa, sillä kyse on useimmiten tapahtumatta jäämisestä tapahtumisen sijaan. Kollegoiden välisissä keskusteluissa on kuitenkin puitu muun muassa tilannetta, jossa, tutkimusorganisaation eettinen toimikunta ei puoltanut tutkimusta seksuaalisesta häirinnästä teini-ikäisten tutkimusosallistujien kanssa, koska aihe katsottiin liian rankaksi alaikäisten käsitellä sekä tilannetta, jossa yliopiston tutkimuseettinen toimikunta ei antanut lupaa ihmisoikeusjärjestön GDPR-kelpoisten ja saavutettavien kyselytyökalujen käytölle. Eteen on niin ikään tullut tilanteita, joissa lyhyehköllä apurahalla työskentelevän tutkijan on pitänyt jättää ihmisten kohtaaminen pois tutkimusasetelmasta siksi, että tutkimusta ei voitu aloittaa ennen tutkimuseettisen toimikunnan myönteistä lausuntoa.

Riskeistä keskustellessa on otettava huomioon myös se, millaisia riskejä sisältyy siihen, että tietyt aiheet, tutkimusasetelmat ja tätä myötä kokemukset rajautuvat sinänsä hyvää tarkoittavan säätelyn myötä tutkimuksellisen huomion ulkopuolelle. Juvosen sanoin: ”Tieto voi olla vaarallista – mutta vaarallisempaa saattaa sittenkin olla yhteiskunnan ylenpalttinen suojeleminen moniarvoisen tiedon tuotannolta tietosuojan nimissä.” (2014, s. 145). On myös perusteltua kysyä, missä määrin eettinen ennakkoarviointiprosessi ylipäättään pystyy takaamaan tiedontuotannon eettisyyttä. Lähdemme siitä, että erilaiset normatiiviset menettelyrutiinit, täytettävät lomakkeistot ja GDPR:n mukaiset tietosuojailmoitukset eivät poista aktiivista, tutkimusprosessin läpileikkaavaa ja tutkimuksen mikroarjesta kumpuavaa eettisen pohdinnan tarvetta (vrt. Rutanen & Vehkalahti 2019, 8; Spišák ym., 2023). Valtaosa eettisistä ja metodologisista valinnoista ajankohtaistuu ja monimutkaistuu vasta tutkimusta tehtäessä (ks,

esim. Kaukko, Korkiamäki & Kuusisto, 2019; Spišák ym., 2023). Näihin liittyvät kriittiset päätökset jäävät paitsi yksittäisen tutkijan tai tutkimusryhmän vastuulle, myös useimmiten pimentoon muilta kuin asianosaisilta itseltään.

Kysymys äärimmilleen viedystä tietosuojasta kytkeytyy myös kysymyksiin avoimesta tieteestä ja eettisestä vaateesta, jonka mukaan tutkittavilta saatavia aineistoja tulee lukea kaikessa moniäänisyydessään. Artikkelimme alussa nostimme esiin seksuaalisuudentutkimuksen haasteellisuuden yhtäältä suhteessa seksuaalisuuden kaikenlaisuuteen, yhteiskunnalliseen säätelyyn sekä siihen, miten seksuaalisuus tuppaa kietoutumaan tutkijan itsensä subjektiviteettiin. Mitä suljetumpaa salaisiin aineistoihimme pääsy on, sitä suuremmaksi kasvaa mahdollisuutemme lukea aineistojamme vain omien linssiemme läpi. Seksuaalisuudentutkimuksen kentällä voikin nähdä olevan erityinen eettinen peruste aineistojen mahdollisimman laajamittaiselle avoimuudelle ja ristiin lukemiselle. (ks. Juvonen 2014.) Kenties intiimit aineistot vaativat osakseen kunnioittavaa kohtelua ja huolenpitoa vahvemmin kuin lähtökohtaista salaamista?

Olemme itsekkin monesti kipuilleet tietojen suojaamisen ja avoimuuden ristipaineissa. Toinen meistä kirjoitti sensitiivisistä haastatteluaineistosta artikkelin, jossa hän halusi käyttää paljon aineistositaatteja haastateltavien ääntä korostaakseen ja omia tulkintoja vähentääkseen. Koska aineisto oli artikkelia kirjoitettaessa hyvin tuore, peräisin pieneltä kielialueelta ja pienehköstä alakulttuurista, päätyi kirjoittaja haastateltavien identiteettejä suojatakseen käyttämään haastateltavista vain H + juokseva numero - haastattelutunnusta sitaattien yhteydessä. Mitä tämä valinta lopulta merkitsi haastateltavien äänille? Oliko demografiset tiedot poistava suojatoimenpide perusteltu, vai tekikö se osallistujista yhtenäistä H-massaa, kuin muovailuvahaa tutkijan pöydällä? Mitä tutkija valinnallaan teki, ja mitä tuli tehneeksi?

Organisaatiotason säätelyä koskevien rajojen ohella liittyy seksuaalisuudentutkimukseen myös inhimillisiä rajapintoja. Ihmisten kanssa vuorovaikutuksessa toteutettavaan seksuaalitutkimukseen liittyy erityisyyttä, joka kytkeytyy tutkimusaiheen kulttuuriseen asemaan intiiminä ja

potentiaalisesti haavoittuvaisena elämänalueena. Tutkittavat saattavat uskoutua tutkijoille aiheista, joista he eivät välttämättä arjessaan puhu verrattain tuntemattomille henkilöille, jos puhuvat ollenkaan. Seksuaalisuutta pohtiessa ja vaikkapa seksikokemuksista puhuttaessa on myös varsin tavallista, että keho voi tuottaa fysiologisia seksuaalireaktioita, kuten kiihottumista, niin tutkittavalla kuin tutkijallakin.

Autonomisen hermoston säätelemät reaktiot eivät välttämättä kerro mitään puheenaiheen tai puhekumppanin vetovoimasta taikka tilanteen eroottisesta latauksesta. Kehon voi reagoida seksuaalisesti mihin tahansa ärsykkeeseen, jonka se tulkitsee jollakin tavoin seksuaalisuuteen liittyväksi. (ks. Chivers, 2010.) Tuntemukset voivat kuitenkin olla hämmentäviä sekä tutkittavalle että tutkijalle. Uskoutuminen ja paljastaminen yhdistettynä potentiaalisesti kehossa nouseviin seksuaalireaktioihin on omiaan luomaan tutkimustilanteeseen erityisen intiimin latauksen tuntua ja tutkijan voikin olla hyvä pohtia etukäteen, millainen on oma rooli suhteessa tutkittaviin läheisyyksineen, etäisyyksineen ja vastuineen (ks. Pohdinta 3).

Seksuaalitutkimuksen kentällä on erilaisia näkemyksiä siitä, miten tähän intiimiin lataukseen ja läheisyyden ja etäisyyden säätelyyn tulisi suhtautua. Osa tutkijoista on korostanut, että seksuaalisten rajojen vetäminen tutkijan ja tutkittavien välille ja tutkijan yksityisyyden säilyttäminen ei ole automaattisesti poissa tutkimussuhteen intiimiydestä (Miles, 2020). Osa tutkijoista taas haastaa käsitystä, jonka mukaan tutkijan ja tutkittavan välisen kanssakäymisen tulisi lähtökohtaisesti olla rajattua ja vapaata seksuaalisesta yhteydestä (De Craeve & De Craene, 2019; Thomas & Williams, 2016). Maailman seksuaaliterveysjärjestö [WAS] on ottanut asiaan selkeän kannan oman eettisen ohjeistuksensa kohdassa 8, jossa todetaan, että:

”Seksologien ei tule rikkoa ammatillista suhdetta.

Soveltaminen: Seksologin on aina toimittava rehellisesti ja eettisesti ammatillisessa suhteessa. *Seksologin ei tule ryhtyä intiimiin suhteeseen asiakkaan, tutkimukseen osallistuvan, opiskelijan tai potilaan kanssa eikä asettaa heitä tilanteeseen, jossa ammatillinen suhde vaarantuu.*”

(WAS, 2005, Guiding Ethical Principles, suomennos ja korostus tekijöiden.)

Kuten paikantumisen suhteen, myöskään tutkittavan ja tutkijan välisen intimitetin suhteen ei liene mahdollista tuottaa yhtä, kaikkiin tilanteisiin soveltuvaa selkeää toimintaohjetta. Ihmisiin kohdistuvan empiirisen tutkimuksen metodologinen kenttä erilaisine sovelluksineen on valtavan laaja, sisältäen esimerkiksi autoetnografiset ja osallistuvan etnografian lähestymistavat. Tiettyjen seksuaalisten alakulttuurien kohdalla on pohdittu, missä määrin ja millaista tietoa voidaan ylipäättään tuottaa ilman jonkinasteista osallistumista tutkittavaan alakulttuuriin (esim. Harviainen & Frank, 2015, s. 223–226). Tutkijan ja tutkittavan arkielämän positiot saattavat niin ikään asemoitua monin eri tavoin ja asettua siviilielämässä hyvinkin tasaväkisesti tai jopa siten, että tutkittava on tutkijaan nähden valta-asemassa.

Feministifilosofi Amia Srinivasania (2021, 184) mukaillen on kuitenkin paikallaan kiinnittää huomiota lähtökohtaiseen *episteemiseen epäsymmetriaan*, joka vallitsee tutkijan ja tutkittavan välillä. Vaikka tutkija ja tutkittavat seisoisivat yhteiskunnallisesti hyvinkin samalla viivalla, ovat he erilaisissa valta-asemissa suhteessa seksuaalitutkimuksellisen tiedontuotannon prosessiin. Tällaisessa ajattelussa tutkijan ja tutkittavan välisen seksuaalisen rajan kunnioittaminen asettuu lähtökohdaksi, josta poikkeaminen tulisi huolellisesti perustella erikseen paitsi suhteessa tutkimusetiikkaan, myös epistemologiaan. (myös Herbenick ym., 2019; laajemmin viehtymyksestä tutkimussuhteesta, ks. Grauerholz, ym., 2013).

Siinä missä edellä kuvatussa on kyse tutkijan vastuulle asettuvasta aloitteellisesta rajanvedosta suhteessa tutkittaviin, voi myös tutkittava, kollega, ohjaaja tai muu aiheesta kiinnostunut kansalainen kurottautua kohti seksuaalisuudentutkijaa tavalla, joka haastaa tutkijan intiimejä tai seksuaalisia rajoja. Kuten pitkän linjan seksuaalisuudentutkija Susanna Paasonen (2021) toteaa tutkijoita ja sosiaalista mediaa käsittelevässä tekstissään, "[m]e emme ole kaikki samalla lähtöviivalla, mitä tulee asiantuntemuksemme väheksyntään, kyseenalaistamiseen tai suoranaisiin henkilökohtaisiin hyökkäyksiin". Sijainti

lähtöviivalla liittyy paitsi tutkijan henkilökohtaisiin ominaisuuksiin, kuten sukupuoleen, ikään, etnisyyteen tai akateemiseen asemaan, myös tutkimusaiheeseen. Seksuaalisuus ja seksi ovat kiistatta teemoja, joista puhumiseen julkisuudessa liittyy erityistä hallitsemattomuutta. Vaikka ajattelemmekin, että seksuaalisuutta tutkiva hyötty hieman keskimääräistä korkeammasta kantokyvystä suhteessa seksuaalisuutta koskeviin asiasisältöihin, ei kenenkään kuulu joutua kohtaamaan asiattomuuksia, kuten seksuaalista häirintää tai uhkaa osana tutkimusentekoa tai siihen liittyen (ks. AoIR Risky Research Working Group, 2025).

Seksuaalisuudentutkijat Debby Herbenick, Sari M. van Anders, Lori A. Brotto, Meredith L. Chivers, Sofia Jawed-Wessel sekä Jayleen Galarza pohtivat *Archives of Sexual Behaviour* -journalin pääkirjoituksessaan vuonna 2019, että seksuaalitutkimus saattaa alana olla jopa erityisen haavoittuvaista suhteessa seksuaalisten rajojen asianmukaiseen ylläpitoon. Tekstissä käydään läpi lukuisia enemmän ja vähemmän tunnettuja ja dokumentoituja häirintäkokenemuksia seksologian alalta historiasta nykypäivään. Jokainen kuudesta kirjoittajasta kertoo myös itse kokeneensa seksuaalista häirintää seksologian alalla toimiessaan, mikä on johtanut muun muassa oman ammatillisuuden kyseenalaistamiseen (Mt., s. 1001–1002).

Hebernicks kumppaneineen kirjoittaa, että seksuaalisuudentutkijoihin saattaa liittyä mielikuvia ja paineita seksuaalisesta avoimuudesta, vapautuneisuudesta ja etenkin naisten kohdalla jopa seksikkäästä ulkomuodosta (Mt., s. 1001). Meikin tunnistamme osaltamme nämä mielikuvat ja paineet. Toinen meistä on esimerkiksi ollut seksologiakonferenssin jälkeen epämuodollisessa tilaisuudessa, jossa kaikilta osallistujilta tiedusteltiin vuoron perään kuumimpia seksuaalisia mieltymyksiä. Vaikka tilaisuuden tunnelma ei ollut sinänsä painostava, sisälsi kysymys oletuksen siitä, että seksologeilla on kuumia mieltymyksiä, joita he haluavat julkisesti keskenään jakaa. Toinen meistä taas on saanut oppimispäiväkirjoissa osakseen opiskelijoiden kummastelua siitä, miten pornoa tutkiva on habitukseltaan tavallinen, perheellistynyt keski-ikäinen nainen.

Edellä kuvatun kaltaiset hetket ovat monesti ohikiitäviä ja vaativat kokijaltaan tilanteisia, mikroeettisiä ratkaisuja. Nämä mikrohetket eivät kuitenkaan nekään sijaitse erillään seksuaalisuutta koskevan tiedontuotannon etiikasta. Niin kauan kuin oletus seksuaalisuudentutkijasta ja tutkijan näkökulmasta on tietynlainen, on vaarana, että seksuaalitutkimuksen piiriin solahtaa ennen kaikkea tietynlaisia ihmisiä ja näkökulmia. Hebernicks ja kumppanit vaativat tekstissään välittömiä toimia seksuaalisten rajojen ylittämisen kitkemiseksi seksologian sisällä (Mt., s. 1002–1006.). Näiden toimien pyrkimyksenä voi nähdä paitsi vahingollisen, rajoja ylittävän kulttuurin lopettamisen, myös sellaisen aidosti dialogisen tilan synnyttämisen, jossa muutkin kuin yleistä mielikuvaa vastaavat äänet voisivat tuntea itsensä tervetulleiksi.

Aina tilanteet ja niiden motiivit eivät seksuaalitutkimuksen kentällä ole selkeitä. Seksologisen asiakastyön ammattilaisellekin voi olla vaikea erottaa, puhuuko henkilö vaikkapa fantasiastaan kiihottumis- tai kiihottamistarkoituksessa vai muista syistä, ja moninaiset motiivit voivat myös limittyä. Siviili- ja tutkimusminän kantokyvyt erilaisille tilanteille voivat myös erota toisistaan. Toinen kirjoittajista on digitaalista etnografiaa tehdessään saanut tuntemattomilta miehiltä hyvin ronskeja ja kuvailevia fantasiaviestejä. Pyytämättä saapuneet viestit ovat koskeneet sitä, minkälaisia seksuaalisia tekoja nämä haluaisivat tutkijalle tehdä. Siviilielämässä vastaavat viestit eivät olisi olleet tutkijalle ok, ja hän olisi myös ilmaissut asian viestien lähettäjille. Tutkimuskontekstissa ja ammattiroolissa tutkija määrittä kuitenkin tietoisesti rajansa siviilielämää laveammiksi koska koki, että viestien vastaanottaminen oli tärkeää kentän ymmärtämisen kannalta. Tutkija päätyi ratkaisuunsa harkitusti, ilman painostusta ja tiedostaen, että ammattiroolissakaan tällaisia viestejä ei tarvitsisi ottaa vastaan.

Muun muassa yllä kuvattujen, seksuaalitutkimukselle erityisten rajakysymysten ja kohtaamisten pohdintaan kaivataan paitsi itsereflektiivistä tilaa ja omia rajoja tutkijana koskevaa tutkiskelua (ks. Pohdinta 3), myös yhteisöllisiä, seksuaalisuudentutkijoita yhteen kokoavia foorumeita, joita tulemme peräänkuuluttamaan myös seuraavassa luvussa. Näiden foorumeiden tulisi olla riittävän turvallisia – ja rohkeita (Arao, Clemens, & Landreman, 2013) –

eettiselle keskeneräisyydelle, hämmennykselle sekä toisistaan eriäville näkemyksille ja menettelytavoille.

Tilaa kaivataan myös seksuaalitutkimuksen sisäiselle identiteettityölle. Jos otamme todesta ajatuksen siitä, että seksologian(kin) ala on altis seksuaalisille rajaloukkauksille ja käsityksille ”oikeanlaisesta” seksuaalitutkijuuudesta, on meillä kaikilla eettinen velvollisuus miettiä keinoja haavoittavien ja dialogia estävien rakenteiden purkamiseksi (Herbenick ym., 2019). Vaikka kysymys koskee meitä kaikkia, tulee silti varmistaa, että vastuuta kantavat opiskelijoiden ja hauraassa asemassa olevien junioritutkijoiden ohella henkilöt, joiden akateeminen asema on vakaa ja turvattu silloinkin, kun he nostavat esiin hankalia kysymyksiä. Haavoittavien rakenteiden purkaminen ja toimivampien pystyttäminen liittyy kiinteästi kolmanteen teemaamme seksuaalisuutta koskevan tiedontuotannon etiikassa: hoivaan.

Pohdinta 3: Rajani seksuaalisuudentutkijana

- Millaisia asioita minun on hyvä kertoa (tai jättää kertomatta) itsestäni ja elämästäni tutkittavilleni, kollegoilleni tai tutkimusta lukevalle yleisölle? Miksi?
- Mitä odotan tutkittavieni olevan valmiita kertomaan minulle? Miten suojaan heidän rajojaan ja yksityisyyttään tieteen avoimuutta vaarantamatta?
- Millainen on mielestäni ihanteellinen tutkijan ja tutkittavan välinen suhde? Mitä rajautuu sen sisäpuolelle? Entä mitä jää ulos?
- Missä kulkevat rajani tilanteessa, jossa huomaan romanttista tai eroottista vetoa tutkittaviini? Entä jos huomaan, että tutkittavani on kiinnostunut minusta?
- Millaisissa tutkimukseen liittyvissä tilanteissa voisin kokea omien rajojeni olevan uhattuna? Miten voisin tällaisessa tilanteessa toimia?
- Millainen olisi ihanteellinen seksuaalisuudentutkijoiden yhteisö? Keitä sinne kuuluu ja kuka rajautuu ulos? Miten yhteisössä kohdataan ja kohdellaan toisistaan eriäviä näkemyksiä? Millaisia periaatteita noudatetaan erimielisyyksien ja epäkohtien selvittämisessä?

- Miten yllä olevat pohdinnat näkyvät tiedontuotannollisissa ja eettisissä toimintatavoissani?

Hoiva

Kolmas seksuaalisuudentutkimuksessa keskeinen eettis-metodologinen teema, jonka nostamme tässä artikkelissamme esille, on hoiva. Hoivan voidaan katsoa nivoutuvan seksuaalisuutta koskevaan tiedontuotantoon yhtäältä kysymyksenä tutkijan ja tutkittavan välisestä suhteesta ja tähän suhteeseen liittyvästä hoivasta ja toisaalta kysymyksenä tutkijan itsehoivasta ja laajemman tutkimusyhteisön keskinäisestä hoivasta. Feministisen internettutkimuksen etiikasta kirjoittava aline shakti franzke (2020, 71) kiteyttää hoivaa ja tiedontuotantoa koskevan kysymyksenasettelun viiltävästi pohtiessaan retorisesti, millaiselta näyttäisi tutkimusyhteisö, jossa hyvinvoivat tutkijat tekisivät hyvinvoivaa tutkimusta.

Hoivan etiikka (Ethics of Care), viittaa moraaliteoriaan, joka korostaa ihmissuhteita, välittämistä, empatiaa ja kontekstuaalista harkintaa eettisessä päätöksenteossa. Lähestymistavan keskeisiin kehittäjiin lukeutuva Nel Noddings sovelsi sitä erityisesti kasvatuksen ja opetuksen kontekstiin (1984, 2002, 2013), mutta se soveltuu nähdäksemme hyvin myös seksuaalisuudentutkimukseen. Hoivan etiikka eroaa merkittävästi perinteisistä eettisistä teorioista, kuten deontologiasta ja utilitarismista, jotka painottavat sääntöjen noudattamista ja tekojen seurauksia.

Hoivan etiikassa päätöksenteko tapahtuu aina suhteessa toisiin ihmisiin ja heidän hyvinvointiinsa. Ymmärrys vaatii herkkyyttä ja avautumista toisen kokemuksille, jotka voivat poiketa radikaalistikin omasta kokemusmaailmasta (vrt. SAR-työskentely). Noddings painottaa, että eettisen toiminnan pohjalla on syvä halu välittää toisesta ihmisestä ja korostaa, että huolenpito on täyttä vasta silloin, kun vastaanottaja kokee tulleen nähdyksi ja ymmärretyksi (1984). Hoivan etiikkaan nojaten emme siis voi esimerkiksi ajatella, että saatuaamme puollon eettiseen ennakoarvointipyyntöömme, tutkimusprojektimme olisi eettisesti kestävä. Sen sijaan meidän on pohdittava rehellisesti ja yhä uudelleen

kysymystä siitä, mikä on hyvää, inhimillistä ja välittävää suhteissa niihin ihmisiin, joita tutkimusprosessimme koskettaa. (Hoivan etiikan kritiikistä ks. esim. Crigger, 1997; hoivan käsitteen hankaluuksista ks. Sihto & Vasara, 2023.)

Kuten yllä olevissa luvuissa on jo kuvattu, tutkijan ja tutkittavan välinen suhde on aina lähtökohtaisesti valtasuhde, jossa tutkijalla on erityinen vastuu suhteen kannattelusta ja myös siihen sisältyvän huolenpidon toteutumisesta. Vallan ja vastuun olemassaolo ei kuitenkaan merkitse sitä, että tutkijan ja tutkittavan välisen suhteen olisi toteuduttava tietyllä tavalla ollakseen eettinen. Erilaisissa metodologisissa lähestymistavoissa etäisyys, läheisyys ja kokonaisvuorovaikutus tutkittavan ja tutkijan välillä vaihtelevat suuresti. Esimerkiksi ei-osallistuvassa havainnoinnissa tutkijan ja tutkittavan vuorovaikutuksellinen etäisyys on lähtökohtaisesti suurta, kun taas kanssatutkimuksellisissa lähestymistavoissa vuorovaikutus on paikoin hyvinkin tiivistä. Molemmissa lähestymistavoissa on paikkansa hoivaa koskeville kysymyksenasetteluille, mutta kysymykset asettuvat hieman eri tavoin. Keskeistä on, että tutkija tietää itse sen, mitkä hoivaa koskevat kysymykset ovat olennaisia kullekin tutkimusprosessille ja siinä tapahtuvalle tiedontuotannolle (ks. Pohdinta 4).

Feministisessä tutkimuksessa on ehdotettu, että tutkimuksen tulisi olla hyödyllistä siihen osallistuville (esim. franzke 2020, s. 71; Kulmala, Spišák & Venäläinen 2023). Feministisen tutkimuksen ulkopuolellakin vallitsee yhteisymmärrys siitä, että tutkimuksen ei ainakaan tulisi tuottaa haittaa tutkittaville. Vaikka tämä lähtökohtaoletus haittojen välttämisestä vaikuttaa seksuaalitutkimuksessa toivottavasti melko itsestään selvältä, on se käytännössä mutkikkaampi. Tutkimuksen aiheuttamaa haittaa on vaikea määritellä selkeästi. TENK:in ohjeistuksen mukaan "[t]utkimustilanteisiin voi ja saa (...) sisältyä samankaltaista henkistä räsytystä ja tunteiden kokemista kuin arkipäivän tilanteisiin." (TENK, 2019, s. 8).

Mitä edellä kuvatulla arkipäiväisellä henkisellä rasituksella tarkoitetaan? Kenen arki ja henkinen kantokyky toimivat mittatikuina? Määrittäykö vaikkapa tutkittavan epämiellyttävä tunnetila automaattisesti vältettäväksi haitaksi?

Toinen meistä teki digitaalista etnografiaa “läpikäynti-menetelmällä” (“walkthrough”, Light, Burgess & Duguay, 2018) alustalla, jolla naiskäyttäjät saavat miehiltä todella paljon kommentteja ja kutsuja keskusteluun. Tutkijan naiskäyttäjäprofiilissa ei erikseen luenut, että kyseessä oli tutkija, koska emme olleet tavoittaneet alustan ylläpitoa kysyäksemme, voimmeko luoda tällaisen profiilin. Koska kyseessä ei ollut avoin tutkimusprofiili, tutkija päätti, että käyttää profiilia vain sivuston logiikkaa ymmärtääkseen ja siten, ettei kommunikoisi profiilistaan käsin toisten käyttäjien kanssa.

Samalla kun tutkija jätti eettisistä syistä vastaamatta saamiinsa viesteihin, kuuli hän toistuvasti haastattelemiltaan mieskäyttäjiltä, miten pahalta naiskäyttäjien yleinen vastaamattomuus tuntui. Tutkija päätyi viettämään alustalla aikaa vain sen verran, että ymmärrys alustan toiminnallisuuksista oli riittävällä tasolla. Mutta oliko mieskäyttäjille vastaamattomuudesta aiheutunut mielipaha hyväksyttävä hinta alustan toimintalogiikan ymmärtämisestä? Harmi vastaamattomuudesta oli mieskäyttäjille eittämättä arkipäiväistä (vrt. TENK, 2019, s. 8), mutta oliko tutkimus perusteltu syy lisätä sitä? Osoittiko toimintatapa hoivan etiikan mukaista syvää välittämistä ja jos tutkimuksen tulee olla hyödyllistä tutkittaville, miten kokemus hyödytti vastausta vaille jääneitä miehiä? Toisaalta esimerkiksi seksuaaliväkivallan tutkimus on omiaan aiheuttamaan vahvojakin epämiellyttäviä tunnetiloja sekä tutkittavissa että tutkijassa itsessään. Ratkaisun ei kuitenkaan tulisi olla se, että aihetta ei tutkita.

Usein esitetyistä huolista poiketen näyttää siltä, että vaikeiden ja kielteisiä tunteita esiin kutsuvien aihepiirien tutkiminenkaan ei automaattisesti ole haitallista tutkittaville edes silloin, kun tutkittavien voidaan katsoa olevan haavoittuvaisessa asemassa (Alexander, Pillay & Smith, 2018). Jos haittoja ilmenee, ne ovat pääosin lyhytkestoisia. Osallistujat raportoivat sen sijaan hyötyjä, joita ovat muun muassa kuulluksi tuleminen, kokemus siitä, että voi auttaa muita, oman autonomian edistäminen sekä mahdollisuus löytää uusia näkökulmia (Mt., s. 88). Kysymys ei myöskään ole joko-tai, sillä tutkimukseen osallistujat voivat kokea yhtä aikaa sekä haittoja että hyötyjä. Sinänsä hyvää tarkoittavilla pyrkimyksillä mahdollisimman puhtaaseen tutkimusetiikkaan,

jossa tutkittavia suojataan lähtökohtaisesti kaikenlaisilta haitoilta, voi olla dramaattisia vaikutuksia siihen, mitä ja keitä voidaan tutkia ja kuulla ja mikä taas rajautuu tiedontuotannon ulkopuolelle.

Samaan aikaan, kun tutkimuksen aiheuttamista potentiaalisista haitoista on voitava käydä kriittistä keskustelua, on haitat ja niiden välttäminen otettava seksuaalitutkimuksessa ehdottoman vakavasti. Ehdotamme, että hoivan etiikan periaatteiden noudattaminen voi toimia yhtenä väylänä tähän. Kun hoiva otetaan olennaiseksi tutkimuseettiseksi lähtökohdaksi, tullaan samalla tiedostaneeksi tutkimusenteon potentiaalinen haavoittavuus niin osallistujille kuin tutkijallekin. Hoivaan tukeutuminen on myös linjassa ihmisoikeuksien ja niistä johdettujen seksuaalioikeuksien kanssa, mikä mahdollistaa luontevan sitoutumisen kaikkien osallisten seksuaalioikeuksien vahvistamiseen ja suojaamiseen (WAS, 2014, WAS Declaration of Sexual Rights).

Hoivaan sitoutuminen velvoittaa meitä tutkijoina toimenpiteisiin, joilla huolenpito voidaan varmistaa kunkin tutkimusasetelman puitteissa. Buchanania ja Warwickia (2021) mukaillen lähdemme siitä, että hoivan etiikka on läsnä seksuaalitutkimuksessa kolmella aikatasolla: ennen tutkimusta, tutkimuksen aikana ja tutkimuksen jälkeen. Se, mitä kussakin tutkimusasetelmassa näihin vaiheisiin kuuluu, riippuu paljolti tutkimuksesta ja sen tekijästä ja käytännössä myös käytettävissä olevista resursseista. Kysymysten äärelle on hyvä pysähtyä rauhassa, kenties luotettavan kollegan tuella (ks. myös Pohdinta 4). Asian havainnollistamiseksi kerromme tässä joitakin esimerkkejä omista hoivan etiikkaan pyrkineistä toimintatavoistamme muistuttaen kuitenkin, että listamme ei ole kattava tai ohjeellinen.

Ennen tutkimusta olemme pyrkineet työstämään SAR-prosessejamme osana tutkimusasetelman suunnittelua, mikä on tukenut kestävien tutkimusaiheiden ja -tapojen tietoista harkintaa. Kun tutkimusaihe ja metodologiset ratkaisut ovat alustavasti valikoituneet, olemme pohtineet, millaiset lähtökohdat meillä itsellämme on toteuttaa suunnitteilla oleva tutkimus ja millaisia tukiresursseja mahdollisesti tarvitsisimme. Lisäresursseja ovat voineet olla esimerkiksi kollegiaalinen tuki, tutkijan työnohjaus, yhteydenotto mielenterveyden

ammattilaiseen yllättäviä tilanteita koskevan turvasuunnitelman laatimiseksi taikka tutkimusaiheen käytännön asiantuntijan palkkaaminen osaksi tutkimusprojektia. Ennen tutkimuksen toteutusta olemme käyneet läpi myös eettisen ennakkoarviointiprosessin, joka rajoitteistaan huolimatta on tarjonnut tilaa mahdollisten riskien kartoittamiselle, niihin varautumiselle ja tietoturvan varmistamiselle.

Toteutusvaiheessa hoivan piiriin ovat lukeutuneet myös luottamuksen rakentaminen ja yhteydenpito mahdollisten tutkittavien kanssa. Olemme pyrkineet tiedottamaan tutkimuksestamme selkeästi ja ymmärrettävästi ja kommunikoidaan tutkimussuostumuksesta ja mahdollisista riskeistä kunkin haastateltavan kohdalla avoimesti ja realistisesti. Käytämme molemmat teksteissämme melko pitkiäkin aineisto-otteita ja pyrimme myös arkistoimaan aineistomme jatkokäyttöä varten, joten emme esimerkiksi ole luvanneet haastatteluihin osallistuville 100% anonymiteettia, vaikka olemmekin kertoneet tekevämme kaikkemme tämän eteen yhteistyössä tutkittavien kanssa.

Kun tutkimukseen on sisällynyt haastatteluja, emme ole ajatelleet, että haastateltavillamme on velvollisuuksia meitä kohtaan, vaan lähestyneet haastattelua lahjana, jota haluamme arvostaa sen tekohetkellä ja tämän jälkeen. Olemme kiinnittäneet huomiota tilanteen turvallistamiseen ja sen kommunikointiin, että haastateltava on tilanteessa asiantuntijana ja ohjaksissa: hänellä on oikeus vetää rajansa, olla vastaamatta kysymyksiin tai keskeyttää haastattelu. Olemme antaneet haastateltavien päättää, millaisia tietoja meidän olisi heistä hyvä tietää, jotta voisimme ymmärtää heidän näkökulmaansa mahdollisimman hyvin ja kysyneet esimerkiksi sukupuolen ja seksuaalisuuden määritelmiä omin sanoin (jos henkilö ne määrittelee). Mikäli haastatteluun on yllättäen noussut vaikeita teemoja, kuten toisella meistä raiskauskokemus sekä vakavia mielenterveyden pulmia, olemme noudattaneet traumasensitiivistä lähestymistapaa, jossa emme tietoisesti kysy lisää vaikeista kokemuksista, vaan suuntaamme lempeästi huomiota siihen, miten ihminen on selvinnyt.

Haastattelun loppupuolella olemme tarkistaneet, että millainen on haastateltavan tunnelma ja tarvittaessa antaneet ohjeet sellaisen tilanteen

varalle, jossa haastattelun jälkeen ilmenee jotakin ei-toivottua. Olemme kertoneet, että meihin voi olla yhteydessä sekä antaneet relevanttien tukitahojen yhteystietoja. Haastattelua päätellessä olemme tietoisesti suunnanneet huomiota pois haastattelusta ja takaisin haastateltavan arkeen tiedustelemalla esimerkiksi, mitä haastateltavalla on luvassa haastattelun jälkeen.

Tutkimustilanteen ja tutkimuksen jälkeisen hoivan kohdalla olemme pyrkineet yhteydenpitoon haastateltavien kanssa siinä määrin kuin se on ollut perusteltua ilman, että yhteydenpidosta muodostuu kuormitustekijä osallistujille tai meille itsellemme. Olemme antaneet yksilöhaastatteluun osallistuneille mahdollisuuden lukea haastattelulitteraation ja tarvittaessa muokata sitä paremmin rajojaan ja näkemyksiään vastaavaksi. Olemme tehneet pseudonymisoinnin yhdessä haastateltaviemme kanssa kuitenkin siten, että eriävien mielipiteiden kohdalla tutkijan tiukempi tietosuojalinja on voittanut. Olemme lähettäneet halukkaille osallistujille tietoa tutkimuksen etenemisestä uutiskirjeen muodossa ja vaihtaneet kuulumisia osallistujien kanssa siinä määrin, kun tämä on ollut resurssien puitteissa mahdollista. Etenkin jälkihoivan suhteen olemme kantapään kautta havainneet, että rahoituksen katkokset ja työskentely yliopiston ulkopuolella tuovat omat haasteensa yhteydenpitoon.

Luemme hoivan piiriin myös metodologiset ja kirjoittamiseen liittyvät ratkaisumme. Sitoumuksenamme on pysyä kiinni aineistoissamme ja edetä niiden ehdoilla sen sijaan, että ottaisimme vapauksia esimerkiksi tulkita aineistoistamme asioita, joita niissä ei välttämättä ole. Tämä ei tarkoita tieteellisistä periaatteista joustamista tai kriittisestä katseesta luopumista, vaan ajatusta siitä, että aineistojen analyysikin tapahtuu kunnioittavassa dialogissa tutkittavien kanssa, vaikka he eivät käytännön analyysivaiheeseen osallistuisikaan. Toinen meistä sai tutkijan uraa aloitellessaan kokea, miten helposti paperilla oleva teksti ikään kuin irtoaa sen tuotantoon osallistuneista ihmisistä, kun eräs tutkimusaineiston tuottajista ottikin yllättäen yhteyttä tutkimuksen teemoista keskustellakseen. Tutkija totesi jälkikäteen, että olisi ehkä kirjoittanut kriittistä analyysiaan eri tavoin, jos olisi tiennyt päätyvänsä keskustelemaan aiheesta kasvokkain aineistotekstin tuottajan kanssa.

Kokemus herätti tapahtumahetkellä huolta ja häpeää, mutta auttoi kalibroimaan eettistä kompassia tavalla, joka on kantanut siitä asti.

Pyrimme siis kirjoittamaan aineistoistamme sensitiivisesti, kunnioittaen, kulloisenkin tarkastelunäkökulmamme perustellen ja sanomatta jäävän tiedostaen. Julkaisuprosesseissa olemme joutuneet myös pohtimaan rajoja sille, missä voimme tutkijaseurueestamme joustaa ja missä emme. Mikäli esimerkiksi vertaisarvioissa on ehdotettu muutoksia, joiden olemme nähneet vaarantavan eettisiä lähtökohtiamme ja seksuaalisuuden kaikenlaisuuden huomioimista, emme ole tehneet pyydettyjä muutoksia. Kun työstimme artikkelia erääseen tieteelliseen aikakauslehteen, toinen vertaisarvioitsijoista pyysi poistamaan keskustelun heteroseksuaalisuuden sisäisestä monimuotoisuudesta epärelevanttina. Heterouden moninaisuutta (ja etenkin sen puutetta) koskevat osiot olivat kuitenkin mielestämme olennaisia aineistomme kontekstualisoinnissa ja ennen kaikkea tutkittaviamme kokeman kärsimyksen ymmärtämisessä. Kerroimme seisovamme tekstiosioiden takana, sillä juuri nämä osuudet voisivat auttaa lukijaa tarkastelemaan kriittisesti heterouteen liittyviä oletuksia, näkymättömyyksiä ja hiljaisuuksia, jotka ylläpitivät heteronormatiivisuuden kivuliasta vaikutusta aineistossamme. Perustelimme, miksi kyseinen seikka on tutkimusetiikkamme kannalta luovuttamaton silläkin uhalla, että tämä estäisi käsikirjoituksen julkaisun.

Seikka, johon olemme niin ikään kiinnittäneet huomiota läpi tutkimusprosessiimme ja joka muodostaa keskeisen osan eettis-metodologisia lähtökohtiamme, on tietoinen pyrkimyksemme panostaa yhtäältä itsehoivaan ja toisaalta kollegiaaliseen hoivaan. Haluamme haastaa sellaista tutkimustyön tekemisen tapaa, jossa tutkijan odotetaan toimivan kuin julkaisuja tuottava ihmiskone (vrt. Mannevuori, 2020), sanovan kaikkien kyllä, osallistuvan aktiivisesti julkiseen keskusteluun ja sosiaaliseen mediaan (Paasonen, 2021) ja uhraavan vapaa-aikaansa ja siviilielämänsäkin tutkimus- ja sidosryhmätyön alttarille. Oma kokemuksemme on, että jos kärsimme itse jatkuvasta ylikuormituksesta ja hoivavajeesta, emme kykene kantamaan asianmukaista vastuuta ja tarjoamaan hoivaa tutkittavillemmekaan (vrt. Schulz ym., 2022, s. 1463).

Mitä koskettavampien tutkimusasetelmien kanssa toimimme, sitä tärkeämmäksi rajaaminen ja hyvinvoinnin turvaaminen muodostuu. Seksuaalisuutta tutkiessamme olemme usein tekemisissä teemojen ja ihmiskohtaloiden kanssa, jotka väistämättä liikuttavat meitä tutkijoina ja ihmisinä. Synnytyt aineistot eivät ole vain tutkimuskohteita, vaan ne koskettavat: ilahduttavat, hämmästyttävät, kiihottavat, inhottavat, innostavat – joskus myös viiltävät, syystä tai toisesta. Hoivan etiikkaan nojaten ajattelemme, ettei ole tarpeen tai edes tarkoituksenmukaista pyrkiä välttämään aineistojen herättämiä tunteita ja sitä, että tulee aineistojensa koskettamaksi. Olisi surullista, jos tutkija ei saisi kasvaa tutkimusprosessinsa mukana ja tulla syvästikin liikutetuksi tutkimusaiheiden ja aineistojen äärellä. (Shaw ym., 2020.)

Tutkijalla ja tutkimusyhteisöllä on kuitenkin vastuu huomata, milloin aiheet ja aineistot alkavat lipua liiaksi ihon alle ja esimerkiksi muuttaa maailmankuvaa kielteisesti. Jos tutkimusaihe kuormittaa tutkimuksen tekoa ja sen ulkopuolista elämää kohtuuttomalla tavalla, voidaan puhua sijaistraumatisoitumisen tai myötätuntouupumuksen riskeistä (McCann & Pearlman, 1990; Rauvola, Vega & Lavigne, 2019; tutkimustyössä Reed ym., 2023; ks. myös Schulz ym., 2022). Riski on tässä yhtä monisyinen kuin tutkittavienkin kohdalla. Se mikä viiltää yhtä ei välttämättä viillä toista, sillä kyse on henkilökohtaisen ja kohdatun risteymästä. Seksuaalisuudentutkijan olisi hyvä tiedostaa yhtäältä omat henkilökohtaiset haavoittuvuutensa sekä toisaalta suojaavat tekijänsä ja soveltuvat itsehoivan ja muun tuen keinonsa. Toinen meistä on esimerkiksi tietoisesti rajannut vaikeiden seksuaaliväkivaltakokemusten kanssa työskentelyn oman tutkimusalueensa ulkopuolelle, kun taas toista meistä kutsuu ammatillisesti nimenomaan tämä tematiikka. Kumpikaan näistä asemista ei ole toista parempi tai huonompi – niiden tiedostaminen on osa hoivaa, jota tässä kohdin tarvitsemme mahdollisimman eettistä tutkimusta tehdäksemme.

Vaikka henkilökohtaisten haavoittuvuuksien tunnistaminen on pitkälti yksittäisen seksuaalisuudentutkijan vastuulla, ei vastuu tutkijan hoivasta ja hyvinvoinnista voi olla yksinomaan tutkijalla itsellään. Sukupuolittuneen väkivallan ja seksuaaliväkivallan tutkimisesta kirjoittava Philipp Schulz

kumppaneineen (2022) korostaa instituutioiden, kuten yliopistojen vastuuta tutkijoiden hyvinvoinnista ja tutkijoiden keskinäisiä turvaverkkoja, joilla paikataan institutionaalisen huolenpidon puutteita. Seksuaalisuudentutkimuksen relationaalisesta etiikasta kirjoittavat Katrien De Graeve ja Valerie De Craene (2019) peräänkuuluttavat niin ikään seksuaalitutkijoiden välistä akateemista yhteisvastuuta ja hoivaa, josta mekin olemme jo yllä, rajoja käsittelevän luvun päätteeksi kirjoittaneet.

De Graeve ja De Craene kaipaavat tiloja, joissa on mahdollista käsitellä hoivan ilmapiiirissä paitsi eettisiä onnistumisia, myös epäonnistumisia ja tilanteita, jotka ovat tapahtuneet harmaalla alueella, oikean ja väärän tuolla puolen. He korostavat Gilsoniin (2013, s. 178 sit. De Graeve & De Craene 2019, s. 598) tukeutuen, että vain sellainen akateeminen yhteisö, joka on avoinna omalle haavoittuvuudelleen, voi todella olla eettisesti kestävä, itsekriittinen ja reflektiivinen (ks. myös Shaw & ym., 2020). Vain tällöin voimme tutkijoina toimia vastuullisesti suhteessa tutkimusprosessiin sisältyviin valtasuhteisiin, tutkittavien hoivaan, itsehoivaamme ja tutkimusyhteisön keskinäiseen hoivaan.

Pohdinta 4: Hoiva tiedontuotannossa

- Miten hoiva suhteessa tutkittaviin näkyy työssäni seksuaalisuudentutkijana a) ennen tutkimusprosessia, b) tutkimusprosessin aikana ja c) tutkimusprosessin jälkeen?
- Millaisin tavoin hyödynnän itsehoivaa tiedontuotantoni vahvistajana?
- Millä tavalla osallistun seksuaalisuudentutkijoiden yhteisön keskinäiseen huolenpitoon?
- Mistä huomaan, että hoivaan liittyvät tarpeeni ovat täyttyneet? Mistä taas huomaan, jos ne eivät ole?
- Mistä ja keneltä voin saada tukea silloin, kun tarvitsen sitä?

Yhteenveto

Artikkelissamme olemme tarkastelleet seksuaalitutkimuksen tiedontuotannon etiikkaa. Keskeinen kysymyksemme on ollut, miten seksuaalisuutta tulisi tutkia siten, että tutkimus olisi kestävää kaikille siihen osallistuville – niin tutkittaville

kuin tutkijoillekin. Olemme lähteneet siitä, että seksuaalisuuden kaikenlaisuus, kulttuurinen erityisasema ja kietoutuminen niin tutkittavien kuin tutkijankin minuuteen edellyttävät seksuaalisuutta tutkivalta erityistä huolellisuutta ja pyrkimystä tietoisuuteen paitsi tutkimusaiheestaan, myös oman tietämisensä ehdoista. Olemme käsitelleet reflektiivistä paikantumista, rajoja sekä hoivaa esimerkkiteemoina, joiden alle asettuvissa hetkissä seksuaalitutkimuksen arjessa tapahtuvat eettiset ja tiedontuotannolliset valinnat tapahtuvat, toistuvat ja kiteytyvät toimintaperiaatteiksi.

Reflektiivisestä paikantumisesta kirjoittaessamme olemme kartoittaneet sitä, miten tutkijan omat seksuaalisuutta koskevat arvot ja asenteet voivat lipua osaksi tiedontuotantoa ja esittäneet SAR-työskentelyä yhtenä mahdollisena tutkimusetiikkaa vahvistavana toimenpiteenä. Rajojen suhteen olemme käsitelleet yhtäältä tietosuoja, etäisyyttä ja läheisyyttä tutkijan ja tutkittavan välillä sekä seksologisen tutkimusyhteisön rajoja ja ehdottaneet, että rajojen tietoinen työstäminen voi osaltaan vahvistaa tutkijan eettistä positiota. Hoivan etiikkaan sitoutumista olemme lähestyneet paitsi tapana neuvotella tutkijan ja tutkittavan välistä valtasuhdetta, myös keinona vahvistaa tutkijan itsensä ja tutkimusyhteisön sisäistä huolenpitoa. Ajattelemme, että keskinäiseen huolenpitoon sitoutuneessa tutkimusyhteisössä eettisiä ratkaisuja ja vastuita voitaisiin käsitellä vahvemmin kollektiivisina kuin yksittäiseen tutkijaan kiinnittyvinä kysymyksinä – tästä syystä emme omankaan artikkelimme esimerkeissä ole yksilöineet, kumman kokemuksista on kulloinkin kyse.

Olemme lähestyneet tutkimusetiikkaa lähtökohtaisesti pyrkimyksellisenä, alati neuvoteltavana, vuorovaikutuksessa elävänä ja tiedontuotantoa kaikilla sen tasoilla läpäisevänä. Tämä näkökulma pitää sisällään paitsi tutkimusetiikan vetovoiman, myös sen haasteellisuuden. Seksuaalisuutta koskevan tiedontuotannon eettiset haasteet ratkotaan aina tilanteisesti niillä voimavaroilla ja keinoilla, jotka siinä hetkessä ovat käytettävissä niin yksittäisillä tutkijoilla kuin tutkimusyhteisöilläkin. Ratkaisujen lopullinen toimivuus selviää useimmiten vasta jälkikäteen ja ajan kanssa.

Emme näe oman rajallisuutemme hyväksymistä lannistavana, vaan kutsuna kohti juurevampaa ja rehellisempää keskustelua tiedontuotannon etiikasta. Oman näkökulman osittaisuuden tiedostaminen kuljettaa pois päin puhdasoppisuuden ja akateemisen yksilösuorittamisen ihanteista. Tämä taas tekee tilaa niin armollisuudelle, ammatilliselle kasvulle kuin yhteisöllisyydellekin. Haluaisimme itse matkata kohti seksologista tiedontuotantoa, joka on rajoistaan tietoisista, eettiseen parhaaseensa pyrkivää ja aidosti dialogista – niin tutkimuskohteilleen kuin tutkimusyhteisölleenkin moniäänisyyden ja inhimillisyyden sallivaa.

Rahoitus

Artikkeli on tehty osana Suomen Akatemian rahoittamaa hanketta *Suostumusspektri: Suostumuksen monet ulottuvuudet* (C-SPECT, 2024–2028; 360596).

Lähteet

Alexander, S., Pillay, R., & Smith, B. (2018). A systematic review of the experiences of vulnerable people participating in research on sensitive topics. *International Journal of Nursing Studies*, 88, 85–96. <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2018.08.013>

AoIR Risky Research Working Group. (2025). *Risky research: An AoIR Guide to Researcher Protection and Safety*. Association of Internet Researchers. https://aoir.org/wp-content/uploads/2025/05/AoIR-Risky-Research-Report_2025.pdf

Arao, B., Clemens, K., & Landreman, L. M. (2013). From safe spaces to brave spaces: A new way to frame dialogue around diversity and social justice. Teoksessa *The Art of Effective Facilitation* (1st ed., s. 135–150). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003447580-11>

Attwood, F., & Smith, C. (2024). Ten years of Porn Studies; 10 years of porn studies. *Porn Studies*, 11(4), 293–317. <https://doi.org/10.1080/23268743.2024.2433339>

Attwood, F., Smith, C., & Barker, M. (2021). Engaging with pornography: An examination of women aged 18–26 as porn consumers. *Feminist Media Studies*, 21(2), 173–188. <https://doi.org/10.1080/14680777.2019.1681490>

Attwood, F., Smith, C., & Barker, M. (2018). ‘I’m just curious and still exploring myself’: Young people and pornography. *New Media & Society*, 20(10), 3738–3759. <https://doi.org/10.1177/1461444818759271>

Bahner, J., & Lindroth, M. (2023). Researchers with benefits? Methodological and ethical challenges and possibilities in sexuality research within marginalised populations. *International Journal of Qualitative Methods*, 22. <https://doi.org/10.1177/16094069231171095>

Boquet, A. J., Pettrey, K. V., Lastrapes, R. E., & Mooney, P. (2024). What does a useful practitioner journal article look like? Perceptions of preservice teacher candidates. *Exceptionality*, 32(5), 364–376. <https://doi.org/10.1080/09362835.2024.2389078>

Breen, L. J. (2007). The researcher ‘in the middle’: Negotiating the insider/outsider dichotomy. *The Australian Community Psychologist*, 19(1), 163–174.

Britton, P., & Dunlap, R. (2017). *Designing and leading a successful SAR: A guide for sex therapists, sexuality educators, and sexologists* (1. painos). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315301112>

Buchanan, D., & Warwick, I. (2021). First do no harm: using “ethical triage” to minimise causing harm when undertaking educational research among vulnerable participants. *Journal of Further and Higher Education*, 45(8), 1090–1103. <https://doi.org/10.1080/0309877X.2021.1890702>

Chivers, M. L. (2010). A brief update on the specificity of sexual arousal. *Sexual and Relationship Therapy*, 25(4), 407–414.

<https://doi.org/10.1080/14681994.2010.495979>

Crigger, N. J. (1997). The trouble with caring: A review of eight arguments against an ethic of care. *Journal of Professional Nursing*, 13(4), 217–221.

[https://doi.org/10.1016/S8755-7223\(97\)80091-9](https://doi.org/10.1016/S8755-7223(97)80091-9)

De Craene, V. (2017). Fucking geographers! Or the epistemological consequences of neglecting the lusty researcher's body. *Gender, Place & Culture*, 24(3), 449–464. <https://doi.org/10.1080/0966369X.2017.1314944>

De Graeve, K., & De Craene, V. (2019). The researcher's erotic subjectivities: Epistemological and ethical challenges. *Documents d'analisi Geográfica*, 65(3), 587–601. <https://doi.org/10.5565/rev/dag.578>

Fernández-Ruiz, M., López-Entrambasaguas, O. M., Martínez-Linares, J. M., & Granero-Molina, J. (2023). Young women's attitudes and concerns regarding pornography and their sexual experiences: A qualitative approach. *Healthcare (Basel)*, 11(21), 2877. <https://doi.org/10.3390/healthcare11212877>

Finlay, L. (2002). "Outing" the researcher: The provenance, process, and practice of reflexivity. *Qualitative Health Research*, 12(4), 531–545.

<https://doi.org/10.1177/104973202129120052>

Foucault, M. (1990). *The history of sexuality: Volume 1: An introduction* (R. Hurley, trans.). Vintage Books. (Alkuperäinen teos julkaistu 1978)

franzke, a. s. (2020). *Feminist research ethics* (IRE 3.0 Companion 6.3). Association of Internet Researchers. <https://aoir.org/reports/ethics3.pdf>

Grauerholz, L., Barringer, M., Colyer, T., Guittar, N., Hecht, J., Rayburn, R. L., & Swart, E. (2013). Attraction in the field: What we need to acknowledge and implications for research and teaching. *Qualitative Inquiry*, 19(3), 167–178.

<https://doi.org/10.1177/1077800412466222>

Guillemin, M., & Gillam, L. (2004). Ethics, reflexivity, and "ethically important moments" in research. *Qualitative Inquiry*, 10(2), 261–280.

<https://doi.org/10.1177/1077800403262360>

Haataja, M. (2022). *Ihmisiä nautintojen ajassa: Kuinka käsitykset seksuaalisuudesta muuttuvat?* Gaudeamus.

Haraway, D. (1988). Situated knowledges: The science question in feminism and the privilege of partial perspective. *Feminist Studies*, 14(3), 575–599.

<https://doi.org/10.2307/3178066>

Harding, S. (1992). Rethinking standpoint epistemology: What is "strong objectivity?" *The Centennial Review*, 36(3), 437–470.

<http://www.jstor.org/stable/23739232>

Harviainen, J. T., & Frank, K. (2018). Group sex as play: Rules and transgression in shared non-monogamy. *Games and Culture*, 13(3), 220–239.

<https://doi.org/10.1177/1555412016659835>

Hayfield, N., & Huxley, C. (2015). Insider and outsider perspectives: Reflections on researcher identities in research with lesbian and bisexual women. *Qualitative Research in Psychology*, 12(2), 91–106.

<https://doi.org/10.1080/14780887.2014.918224>

Herbenick, D., van Anders, S. M., Brotto, L. A., Chivers, M. L., Jawed-Wessel, S., & Galarza, J. (2019). Sexual harassment in the field of sexuality research. *Archives of Sexual Behavior*, 48(4), 997–1006. <https://doi.org/10.1007/s10508-019-1405-x>

Högbäck, R. A., & Aaltonen, S. (2015). Refleksiivisyyden ulottuvuudet. Teoksessa *Umpikujasta oivallukseen: Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa* (s. 9–31). Tampereen yliopistopaino.

Irvine, J. M. (2014). Is sexuality research 'dirty work'? Institutionalized stigma in the production of sexual knowledge. *Sexualities*, 17(5–6), 632–656.

<https://doi.org/10.1177/1363460713516338>

Juvonen, T. (2014). For your eyes only? Kriittisiä pohdintoja tietosuojasta. Teoksessa A. Ketola & R. Lahti (toim.), *Ihmistieteellisten tutkimusaineistojen jatkokäyttö ja tietosuoja* (s. 140–145). Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja.

Kaukko, M., Korkiamäki, R., & Kuusisto, A.-K. (2019). Normatiivisesta etiikasta elettyyn kohtaamiseen – tutkimuksellista hengailua yksin tulneiden maahanmuuttajanuorten kanssa. Teoksessa N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.), *Tutkimuseettisistä sääntelystä elettyyn kohtaamiseen. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka II* (s. 86–102). Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura.

King, K. A. (2024). Promises and perils of positionality statements. *Annual Review of Applied Linguistics*, 1–8.

<https://doi.org/10.1017/S0267190524000035>

Kristina, A. J., & Lindroth, M. (2022). Exploring the role of sexual attitude reassessment and restructuring (SAR) in current sexology education: For whom, how and why? *Sex Education*, 22(6), 723–740.

<https://doi.org/10.1080/14681811.2021.2011188>

Kulmala, M., Spišák, S., & Venäläinen, S. (2023). *Kanssatutkimus: Ihanteet ja käytännöt*. Tampere University Press.

<https://trepo.tuni.fi/handle/10024/146428F>

Levy, D. L. (2013). On the outside looking in? The experience of being a straight, cisgender qualitative researcher. *Journal of Gay & Lesbian Social Services*, 25(2), 197–209. <https://doi.org/10.1080/10538720.2013.782833>

Light, B., Burgess, J., & Duguay, S. (2018). The walkthrough method: An approach to the study of apps. *New Media & Society*, 20(3), 881–900.

<https://doi.org/10.1177/1461444816675438>

Liljeström, M. (2004). Feministinen metodologia – mitä se on? Teoksessa M. Liljeström (toim.), *Feministinen tietäminen: Keskustelua metodologiasta* (s. 9–21). Vastapaino.

Mannevuori, Mona. (2020). *Ihmiskone töissä. Sotienjälkeinen Suomi tehokkuutta tavoittelemassa*. Gaudeamus.

Markham, A. N. (2006). Method as ethic, ethic as method. *Journal of Information Ethics*, 15(2), 37–55.

McCann, I. L., & Pearlman, L. A. (1990). Vicarious traumatization: A framework for understanding the psychological effects of working with victims. *Journal of Traumatic Stress*, 3(1), 131–149. <https://doi.org/10.1007/BF00975140>

McNair, B. (2014). Rethinking the effects paradigm in porn studies. *Porn Studies*, 1(1–2), 161–171. <https://doi.org/10.1080/23268743.2013.870306>

Meston, C. M., & Buss, D. M. (2007). Why humans have sex. *Archives of Sexual Behavior*, 36(4), 477–507. <https://doi.org/10.1007/s10508-007-9175-2>

Miles, S. (2020). "I've never told anyone this before": Co-constructing intimacy in sex and sexualities research. *Area (London 1969)*, 52(1), 73–80. <https://doi.org/10.1111/area.12550>

Noddings, N. (1984). *Caring: A feminine approach to ethics and moral education*. University of California Press.

Noddings, N. (2002). *Educating moral people: A caring alternative to character education*. Teachers College Press.

Noddings, N. (2013). *The ethics of care: Personal, political, and global*. University of California Press.

Paasonen, S. (2021). Someta, tutkija? *Acatiimi* 4/2021. https://arkisto.acatiimi.fi/4_2021/17.php

Paasonen, S., Sundén, J., Tiidenberg, K., & Vihlman, M. (2023). About sex, open-mindedness, and cinnamon buns: Exploring sexual social media. *Social Media + Society*, 9(1). <https://doi.org/10.1177/20563051221147324>

Rauvola, R. S., Vega, D. M., & Lavigne, K. N. (2019). Compassion Fatigue, Secondary Traumatic Stress, and Vicarious Traumatization: a Qualitative Review and Research Agenda. *Occupational Health Science*, 3(3), 297–336. <https://doi.org/10.1007/s41542-019-00045-1>

Reed, R. M., Morgan, L. M., Cowan, R. G., & Birtles, C. (2023). Lived experiences of human subjects researchers and vicarious trauma. *Journal of Social, Behavioral, and Health Sciences*, 17, 164–180. <https://doi.org/10.5590/JSBHS.2023.17.1.12>

Rose, G. (1997). Situating knowledges: Positionality, reflexivities and other tactics. *Progress in Human Geography*, 21(3), 305–320. <https://doi.org/10.1191/030913297673302122>

Rubin, G. (2006). Thinking sex: Notes for a radical theory of the politics of sexuality. Teoksessa R. Parker & P. Aggleton (toim.), *Culture, society and sexuality: A reader* (s. 143–178). Routledge. (Alkuperäinen teos julkaistu 1984)

Rutanen, N., & Vehkalahti, K. (2019). *Tutkimuseettisistä sääntelystä elettyyn kohtaamiseen. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka II*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.

Savolainen, J., Casey, P. J., McBrayer, J. P., & Schwerdtle, P. N. (2023). Positionality and its problems: Questioning the value of reflexivity statements in research. *Perspectives on Psychological Science*, 18(6), 1331–1338. <https://doi.org/10.1177/17456916221144988>

Shaw, R. M., Howe, J., Beazer, J., & Carr, T. (2020). Ethics and positionality in qualitative research with vulnerable and marginal groups. *Qualitative Research*, 20(3), 277–293. <https://doi.org/10.1177/1468794119841839>

Schulz, P., Kreft, A.-K., Touquet, H., & Martin, S. (2022). Self-care for gender-based violence researchers – Beyond bubble baths and chocolate pralines. *Qualitative Research*, 23(5), 1461–1480. <https://doi.org/10.1177/14687941221087868>

Sihto, T., & Vasara, P. (toim.). 2023. *Hoivan pimeä puoli*. Gaudemus.

Sitron, J. A., & Dyson, D. A. (2009). Sexuality Attitudes Reassessment (SAR): Historical and new considerations for measuring its effectiveness. *American Journal of Sexuality Education*, 4(2), 158–177. <https://doi.org/10.1080/15546120903001407>

Spišák, S., Eriksson, P., Ervasti, K., Hakala, K., Raittila-Salo, S., & Vainio, I. (2023). Tutkimuseettinen sääntely ja kanssatutkimuksen arjen tilanteinen etiikka. Teoksessa M. Kulmala, S. Spišák & S. Venäläinen (toim.), *Kanssatutkimus: Ihanteet ja käytännöt* (s. 106–123). Tampere University Press. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-359-042-7>

Spišák, S. (2022). “Seksi on kahden ihmisen välinen intiimi tapahtuma.” Alaikäiset, pornografia ja käsitykset seksistä. *Seksologinen Aikakauskirja*, 4(1), 3–16.

Srinivasan, A. (2021). *Halun politiikka. 2020-luvun feminismi*. (L. Lahdensuu suom.) Gummerus.

TENK. (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa* (Ohje 2019, Julkaisuja 3/2019, I. Kohonen, A. Kuula-Luumi & S. K. Spoof, toim.). Helsinki: TENK.

TENK. (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitleminen Suomessa* (HTK-ohje 2023, Julkaisuja 2/2023). Helsinki: TENK.

Thomas, J. N., & Williams, D. J. (2016). Getting off on sex research: A methodological commentary on the sexual desires of sex researchers. *Sexualities*, 19(1–2), 83–97.

<https://doi.org/10.1177/1363460715583610>

Tietosuojavaltuutetun toimisto. (n.d.). Erityisten henkilötietoryhmien käsittely.

<https://tietosuoja.fi/erityisten-henkilotietoryhmien-kasittely>

Vance, C. S. (toim.). (1984). *Pleasure and danger: Exploring female sexuality*. Routledge & Kegan Paul.

Vehviläinen, S. (2014). *Ohjaustyön opas. Yhteistyössä kohti toimijuutta*. Gaudeamus.

World Association for Sexual Health. (2005). Guiding Ethical Principles. Haettu osoitteesta:

https://www.worldsexualhealth.net/files/ugd/793f03_5866a7c7c1ff4fffb541b8c567900342.pdf

World Association for Sexual Health. (2014). WAS Declaration of Sexual Rights. Haettu osoitteesta:

<https://www.worldsexualhealth.net/was-declaration-on-sexual-rights>

Webber, V., & Brunger, F. (2018). Assessing risk to researchers: Using the case of sexuality research to inform research ethics board guidelines. *Forum: Qualitative Social Research*, 19(3). <https://doi.org/10.17169/fqs-19.3.3062>

Yesilova, K. (2009). *Ydinperheen politiikka*. Gaudeamus.